

Újpesti

Helytörténeti
Értesítő

2024. március
XXXI. évfolyam 1. szám

Egyszerűen nem jut az eszembe, mi működött ebben a házban, ott a Tavasz utca sarkán: pedig ezerszer elmentem mellette, óvodásként is, iskolásként is, vagy csak istván-telki lakosként, dolgom után járva.

Akkoriban a panelcunami még nem sodorta el a várost, földszintes, kertes házak lepték be az utcákat, mindenki ismert mindenkit, ha végigmentem a vasúttól a Viola utcai általánosig, átlag ötvenszer köszöntem illedelmesen, igaz, én még a kutyákat is emberszámba vettem akkoriban. A Hajnal utca sarka mindig különleges helynek számított, ott két emeletes ház is állott egymás mellett, ilyesmi csak az Árpád úton történt meg: nem csoda, hogy gyakran elálldogáltunk ott, bevártuk né-

hány osztálytársunkat, hogy aztán falkában érkezzünk háromnegyed után az iskolába.

Egy szó mint száz, rengetegszer láttam ezt az épületet, most mégse jut eszembe, mi volt benne akkoriban. Valami kézműipari szövetkezet? Nővérszálló? Javítóműhely? Látják, így működik az emlékezet, úgy hagy foltokat az agyban, ahogy ezek a régi épületek maradtak foltként a panelvárosban: véletlenszerűen.

A Hajnal utcát akkoriban Povázsainak hívták, egy fiatal partizán után, aki elesett a nyilasok elleni harcban. Ezt se sokan tudják ma már. Azt meg végképp nem tudja senki, ki volt az a Póré Nagy György, akinek nevét egy egész évig viselte az utca.

Talán nem is kell mindent tudni. □
Jolsvai András

A Lant – miről írt 1936-ban az Újpesti Baptista Ifjúsági Egyesület lapja?

„Elindul útjára egy szerény kis lap. Szép reményekkel, gazdag idealizmussal telt ifjúság indítja el. Sok régi terv, gondolat és vágyakozás jut el ebben a lapban a megvalósulás felé. Elindul »A Lant«, hogy megmutassa mindenkinek, hogy Isten a gyenge és könnyen botló ifjúságban is helyezett el erőt. De tudjuk, hogy ez az erő csak úgy épít, ha eredményei vannak. És ez a kis lap azt célozza, hogy egyrészt beszámoljon az ifjúság munkájáról, hogy ezzel is buzdítson minden dolgozó és nem dolgozó ifjút és idősebbeket a munkára. De nemcsak beszámol, hanem az eredményeket leszűrve gondolatokat, eszméket és tanácsokat kíván adni a jövőre.” (I. évf. 1. szám február) [A kiadvány érdekessége, hogy ez a szám, a nyomdai tördelés szabályai szerint, kézírással készült – a szerk.]

„[...] az ifjúság úgy érzi, hogy az újpesti gyülekezetnek szüksége van egy orgonára is. Az ifjúság ezt a gondolatot erősen pártfogásába vette, s most mindenáron arra törekszik, hogy ez az álom minél előbb megvalósuljon. Tudom, hogy ezt a törekvést mindenki szívesen fogadja és minden áldozattal támogatni is fogja. Pártoljuk ezt a gondolatot, hadd szólaljon meg imaházunkban minél előbb az orgona bűgő hangja!” (I. évf. 1.szám)

„Február 7-én nagyfontosságú változás állt be az énekkar szervezetében, de egyúttal a gyülekezetében is. Az újjászervezett énekarnak legfőbb célja a mindenben való pontosság. Az énekkar minden vasárnap [...] 5 óraker együttesen felvonul, s az isteni tiszteletet karénekekkel kezdi.” (I. évf. 1.szám)

„Március első hetében az újpesti fiúkör fiúhetet rendez, amikor is 3-tól 6-ig minden este fiúk és férfiak részére előadást tartanak a gyülekezet kultúrtermében a következő előadók: Dr. Udvarnoki Béla, Bányai Ferencz, Dr. Somogyi Imre és Gruber Károly lelkész [est]v[ér]-ek. Ezekre az alkalmakra szeretettel várunk minden érdeklődő ifjút és férfit.” (I. évf. 1. szám)

„Testvérek figyelem! [...] Június 1-től 7-ig nagy gyülekezeti kiállítás lesz. Az egyes alakulatok már most nagy lázban dolgoznak s készülnek a kiállításra, hogy minél szebb legyen. Mint halljuk, lesz ott babakelengyétől lábtörőig, sodrófától a vasalódeszkáig, s gyermekruháktól férfiruháig sok-sok minden. [...] Mindenki készüljön bármily csekély dologgal, hogy minél tartalmasabbá tegyék a kiállítást.” (I. évf. 2. szám)

„Július 12-én ünnepelte gyülekezetünk 35 éves fennállását. A jubileumi ünnepség már reggel elkezdődött, imaórán, melyet Pannonthalmi Béla tv. vezetett, hálával emlékeztünk meg a kegyelemért, melyben eddig része volt gyülekezetünknek. [...] Az esti ünnepség főleg két gondolat körül csoportosult, amint gyönyörűen mutatta is azt az imaházba belépőknek Hován László tv. gyönyörű plakátja is. [...] Kedves volt számunkra, hogy a környező gyülekezetek is képviseltették magukat s kedves felszólalásaikkal örvendeztettek bennünket.” (I. évf. 3. szám)

„Megalakult az önképzőkör az 1936/7. évre, s szeptember 14-én tartotta első gyűlését. [...] Az önképzőkör célja először is a lelki élet fejlesztése, erre szolgálnak a bibliai megbeszélések, a bibliai kérdések és imádkozások. Az önképzőkör másik célja az általános műveltség fejlesztése. Erre szolgálnak a különféle tudományos és egyéb előadások. Eddig a következő előadások: ifj. Nagy József: A magyar nemzet története I. rész. Győri Erich: A bölcsességről. Szabadi Gusztáv: Angliai emlékeim. Nagy Sándor: A magyarországi baptista misszió. ifj. Nagy József: A magyar szólásokról. [...] Az önképzőkör további munkája hasonló keretek között kíván haladni, esetleg kisebb nagyobb bővítésekkel. [...] Összejövetel van minden héten, hétfőn este fél 8-óraker. Jöjjön el mindenki, aki érdeklődik munkánk iránt és vegyen részt abban!” (I. évf. 5. szám)

(Összeállította: Szöllősy Marianne)

Az Újpesti Helytörténeti
Alapítvány lapja

Alapító szerkesztő:
KADLECOVITS GÉZA

A szerkesztőbizottság elnöke:
HIRMANN LÁSZLÓ

A szerkesztőbizottság
tiszteltetbéli elnöke:
DR. SIPOS LAJOS

A szerkesztőbizottság tagjai:
DR. HOLLÓSI ANTAL
DR. KÖRÖS ANDRÁS
ROJKÓ ANNAMÁRIA

Szerkesztő:
ROJKÓ ANNAMÁRIA

Munkatársak:
IVÁNYI JÁNOS
KRIZSÁN SÁNDOR
LŐRINCZ RÓBERT
SZÖLLŐSY MARIANNE

Számunk szerzői:
GULYÁS ZSOLT *kereskedelmi titkár,
sporttörténész*
HIRMANN LÁSZLÓ *tanár,
gimnázium-igazgató*
IVÁNYI JÁNOS *okl. építőmérnök*
JOLSVAI ANDRÁS *szerkesztő, író*
KISS GÁBOR *a Vecsési Honismereti
Kör elnöke*
KLACSMANN BORBÁLA *történész*
DR. KÖRÖS ANDRÁS *ny. kúriai bíró*
DR. KÖRÖSNÉ DR. MIKIS MÁRTA
ny. tudományos munkatárs (OFI)
LADÁNYI JÁNOS *szociológus*
LASZIP GÁBOR *történész*
PROF. DR. SALLAI JÁNOS *rendőr
ezredes, tanszékvezető egyetemi tanár*
DR. SIPOS LAJOS *irodalomtörténész*
SZÖLLŐSY MARIANNE *helytörténeti-
gyűjtemény-vezető*

Kiadja: Újpest Önkormányzata
Műszaki szerkesztő:

GELLÉRT KATALIN
Nyomdai kivitelezés:
SPÁCIUM BT.

Felelős vezető: KOÓS GÁBOR

Digitális archívum:
ujpest.hu oldal, „Kerület” menüpont

Újpesti

Helytörténeti
Értesítő

2024. március
XXXI. évfolyam 1. szám

A Károli Gáspár Református Egyetem jogi karának Bocskai István Kollégiuma, a Hajnal utca 13. szám alatt (részlet) (Fotó: Iványi János)

1	JOLSVAI ANDRÁS <i>Egy folt a Hajnal utcában</i>
Múltidéző	
2	A Lant – miről írt 1936-ban az Újpesti Baptista Ifjúsági Egyesület lapja? Összeállította SZÖLLŐSY MARIANNE
Tanulmány	
4	KISS GÁBOR <i>Újpesttől a Csendes-óceánig Wolfner Lili élete, 2. rész</i>
6	SALLAI JÁNOS <i>Újpest rendszete a dualizmus korában, 3. rész</i>
7	DR. KÖRÖS ANDRÁS <i>Harmincöt éves az Újpesti Közművelődési Kör, 2. rész</i>
Közlemények	
10	IVÁNYI JÁNOS <i>A baptista gyülekezet újpesti temploma</i>
11	LASZIP GÁBOR <i>Dumavár – az Újpest-szurkolók kedélyes kávébázi kompániája, 1. rész</i>
14	KLACSMANN BORBÁLA <i>A Bernstein család esete Biczó Sándorral</i>
16	GULYÁS ZSOLT <i>Guttman Béla újpesti kötődései, 2. rész</i>
19	KÖRÖSNÉ DR. MIKIS MÁRTA <i>„A reklám alapja az állandó feltűnő hirdetés”. Újpest élete a hirdetések tükrében, 7. rész</i>
21	IVÁNYI JÁNOS <i>Az elemi iskolától a jogtudományi karig, 2. rész</i>
24	SIPOS LAJOS <i>Isten veled Ladányi Jancsi!</i>
24	LADÁNYI JÁNOS <i>A Középső</i>
Híres újpestiek	
26	HIRMANN LÁSZLÓ <i>Zsoldos János</i>
Interjú	
29	SZÖLLŐSY MARIANNE <i>„Hitvallásom: haladni a múlt megőrzésével, frissítésével kell”</i>
32	Helytörténeti hírek

KISS GÁBOR

Újpesttől a Csendes-óceánig Wolfner Lili élete, 2. rész

1944. március 19-én a náci Németország hadserege bevonult Magyarországra. Horthy kollaboráns kormányt nevezett ki, amely hozzákezdett a magyarországi „végső megoldáshoz”. Halmy Józsefné Wolfner Lilit és fiát, a 22 éves Halmy Sándort ezzel halálra ítélték. Ekkor már a vecsési birtokuktól megfosztották őket, a Wolfner gyárat „zsidótlantították”, az újpesti Wolfner utcanevet megszüntették és a Wolfner SE focicsapatát az „árja” Werbőczy SE névre keresztelték át.

Június 16-ától a budapesti zsidó magyarokat csillagos házakba zsúfolták össze. Wolfner Liliék háza, a Károly király út 8. is ilyen épületté vált. A terv az volt, hogy ezekből a házakból mindannyian haláltáborba kerülnek. A deportálást július 6-án Horthy augusztus 25-ére halasztotta, de arra végül Románia kiugrása miatt nem került sor. Egy-két vonat Horthy tiltása ellenére július 6-a után is elindult Lengyelországba. Még nem teljesen tisztázott hogyan, de Lili fiát, Halmy Sándort majdnem felrakták egy ilyen Auschwitzba tartó vonatra. A trauma a férfit a 2000-ben bekövetkezett haláláig elkísérte. Az 1944-es évről később soha nem beszélt.

A nyári napokban már Budapesten folytatta embermentő tevékenységét „a család védangyala”, Raoul Wallenberg. Horthy 1944. október 15-i sikertelen kiugrását követően, Szálasi került hatalomra. A nyilas kormány nemzetközileg teljesen elszigetelődött, egy-két fasiszta államot kivéve egyetlen ország sem ismerte el őket. Ezért a nyilas vezetők, Wallenberg keresztlül a semleges Svédország jóindulatát szerették volna elérni. Ennek tudatában október 22-én Wallenberg 4500 fő számára védlevél (Schutzpass) kiadására kért és kapott engedélyt. (Az okmányok sorszáma 2701-től 7201-ig tartott.) Mivel a védlevelek sorszáma kiállításuk időrendjében emelkedik,

a nyilvántartás alapján kikövetkeztethető, hogy a Halmy család tagjai még aznap Svédországra védelme alá kerültek. Wolfner Lili a 6985-ös, míg Halmy Sándor a 6984-es számú okmányt kapta. A Károly körúti csillagos házban a családtagok is „svédek” lettek. Így Lili testvére, Wolfner Vera és az ő Dolly lánya, sógornői, Halmi Deutsch Mária és Rinka, illetve sógora, Halmy Deutsch Viktor.

A védlevél a nyilas korszak három hónapjában már nem jelentett ugyanakkora biztonságot, mint korábban. Előfordult, hogy razziázó nyilas csoportok széttépték a dokumentumokat, és halálmenetre hurcolták a tulajdonosaikat, vagy a Dunába lőtték őket. Feszült, drámai hetek következtek. November 12-én a „svédek” a nemzetközi gettóba terelték át, amely a Pesten, a Margit hídtól és a Szent István körúttól északra helyezkedett el. A Halmy család és sorstársaik 80 kg-os csomagot vihettek magukkal, de abban semmilyen értéktárgy nem kaphatott helyet. A családnak el kellett hagynia az otthonát, amelyet még 1863-ban építettek maguknak.

A nemzetközi gettóba semleges államok védelmével pár nap alatt 40 000 ember özönlött be. Az a tény, hogy nem haltak éhen tömegével az emberek, elsősorban Wallenberg szervezőképességének volt köszönhető. A Duna közelében lévő védett házakból a nyilas csoportok gyakran hurcoltak el embereket „úsztatásra”, azaz Duna-parti tömeggyilkosságokra. Wolfner Lili és Halmy Sándor túlélte a csillagos házak, majd a gettó és a nyilas terror időszakát. Tizenkét közeli családtag azonban a holokauszt áldozata lett. A sokkból még fel sem ocsúdtak a túlélők, amikor az országra egy újabb sötét árnyék borult, a Rákosi-féle kommunizmus.

1945-ben özvegy Halmy Józsefné visszaigényelte volna vecsési földjeit, tulajdonát, de az új rend szerint, ez egy bárónőnek lehetetlen volt. A kommunista eszme kizár-

ta bármilyen birtok visszaadását a volt arisztokratáknak. Wolfner Lili, akit nemrég még származása miatt üldöztek, most a korábbi társadalmi státusza miatt került a megbélyegzettek listájára. A család semmit nem kapott vissza. A vecsési kastély köveit, műtárgyait, az arborétum fáit a nép széthordta.

1947-ben a nemzetgyűlés eltörölte a bárói és nemesi címeket. A Wolfner ősök eredményei szimbolikusan eltöröltettek. Ráadásul az antiszemitizmus is új erőre kapott. A túlélők szenvedéseit egyre többször relativizálták azzal, hogy más is szenvedett, mondjanak le arról, hogy bármit is visszakapjanak. A kommunista párt emellett a gazdag zsidókat Hitler korábbi szövetségeseinek bélyegezte. Wolfner Lilinek egyszerre kellett azzal a képtelen váddal szembe néznie, hogy gyökértelen zsidó és Hitler volt szövetségese.

1947 augusztusában az ún. „kékcédulás választásokat” megnyerte a kommunista párt, a diktatúra teljes erővel kezdett kiépülni. 1948 januárjában Halmy Józsefné unokatestvérét, a családi bőr- és cipőgyárat vezető Wolfner Lászlót hamis vádak alapján letartóztatták. 1948. március 26-án egy korszak véget ért. Több mint egy évszázadnyi sikeres működés után, a Wolfner család vészorszakot túlélt tagjait megfosztották a gyáruktól. A családtagokat kitiltották a saját vállalatuk telephelyéről is. „Wolfneristáknak”, nácibarátoknak és a nép ellenségeinek bélyegezték őket. A gyár új neve Táncsics Bőrgyár és Duna Cipőgyár lett.

Az 1930-as évektől már másfél évtizede tartó uszítások, jogfosztások, az állami szervek erőszakra épülő politikája, a holokauszt, és végül a totális kommunista hatalomátvétel megérlelték a családban a kivándorlás gondolatát. A vasfüggöny leereszkedése előtt Lili fia, Halmy Sándor az unokatestvérével, Dirsztay Dollyval elmenekült az országból. 1948. február 4-én érkeztek Párizsba. Wolfner Tivadar két unokája ekkor még nem tudta, hogy ez a távozás egy életre szól. Lili maradt, bízván a helyzet jobbra fordulásában.

1951-ben azonban a kommunista hatalom lecsapott a fővárosi polgárságra. Egy tollvonással elvették a Károly körúti házat, és Wolfner Lilit Mezőberénybe, majd Inárcsra toloncolták. Ez volt az utolsó csepp a pohár-

ban. Valamikor az 1956-os évben Lili disszidált, és Londonban találkozott Sándor fiával.

A fiatalember épp a házasságát tervezte egy szegény sorból való római katolikus osztrák lánnyal, Elisabeth Schlagbauerrel. Ő volt Lisl, aki nemcsak menyee, hanem igazi barátnője lett Lilinek. Együtt költöztek ki mindhárman Kanadába, ahol előbb Montrealban, majd Vancouverben telepedtek le. Élénk társasági életet éltek, és sokat adakoztak az SOS Gyermekfalvak számára. Egy általuk alapított „Halmy-ösztöndíj” máig segíti a kanadai szegény gyermekek egyetemi oktatását.

Lili hosszú életet élt, 97 éves korában 1994-ben halt meg. Végso kívánsága az volt, hogy a hamvait szeretett férje mellé hozzák Budapestre. A római katolikus Farkasréti temetőben voltak eltemetve, de amikor 2019-ben megtaláltam a sírt, kiderült, hogy hozzátartozó híján, sírjukat a felszámolás veszélye fenyegeti. Több tettere kész ember segítségével sikerült a hamvakat Vecsésre hozni. 2021 júniusában került sor az újratemetésükre.

Halmy József és Wolfner Lili sírja a vecsési temető központi helyén található. Nemcsak a vecsési Halmy-telep lakóinak érdemes megismerkedniük az ott nyugvó személyek sorsával. Vecsés, Újpest, Budapest és az egész ország történetébe arany betűkkel írta be nevét a Halmy Deutsch és a Wolfner család. Magyar polgárok és igaz emberek voltak. □

Wolfner Lili 1944-ben (Forrás: Halmy-archívum)

Újpest rendészete a dualizmus korában,

3. rész

A 19. század utolsó időszakában az időről időre kitörő járványok és fertőző betegségek megakadályozása érdekében mind az emberekre, mind az állatokra vonatkozó közegészségügyi területen folyamatosan születtek törvények, jogszabályok. Ebbe a folyamatba illeszkedik a 20. század elején, 1912-ben kiadott Újpest r. t. város szabályrendelete a közegészség és a testi épség elleni kihágásokról. A rendelet első §-a megtiltotta az udvarokról a szemét, a hó, a moslék, az elhullott állatok és az egészségkárosító folyadékok utcára való kiöntését, vagy a csatornába történő leeresztését. Továbbá kötelezte a rendelet az érintetteket Újpest közterületeinek, többek között a kutaknak, a „vizelőzugoknak”, a piac területének a tisztántartására. Külön intézkedett a járdák tisztításáról, a hó eltakarításáról.

A dualizmus idején, Újpest említésekor két jelentős eseményről tesz említést Stefkovics Ferenc „A pénzhamisítás és azzal kapcsolatos bűncselekmények” című bűnügyi krónikában, amely a Magyarországi Rendőrtisztviselők Országos Egyesülete hivatalos közlönyének, a Közbiztonságnak 1911/12. számában jelent meg. Az egyik az 1911-es pénzhamisítás, amely során a „Legsikerültebb 20 filléreseket – a hagyományos újpesti hatosokhoz híven, ugyancsak Újpesten készítették”. A másik elhíresült eset a fényes nappal elkövetett bankrablás, amelyről „Az év bűnkrónikája” címmel az alábbi módon kezdi tudósítását a Gegus Dániel és Székely Vladimír szerkesztette A közbiztonság almanachja 1910-ben: „Világos nappal van, délelőtt 11 óra. Újpest legforgalmasabb utcájában, az Árpád-úton fényes táblák hirdetik, hogy az egyik sarokházban a kereskedelmi bank fiókintézete működik. Az elegánsan berendezett üzleti helyiségben négyen ülnek: az igazgató, a pénztáros és két tisztviselő. Egyszerre megnyílik az utcai

ajtó s belép azon két nyurga fiatalember. A tisztviselők nem figyelik nagyon, gondolják, üzleti felek. Csak akkor ijednek fel, amikor rossz magyarsággal ezt a harci kiáltást hallják: – Csend lenni! Ugyanakkor a legények kezében megcsillannak a jó Browningek és félelmesen fordulnak a négy kővé dermedt tisztviselő felé”.

A fenti elhíresült esetek mellett természetesen még sok más bűncselekményt, kihágást követtek el Újpesten.

A magyar rendőrség történetében a dualizmus alatt folyamatosan tetten érhető volt az ország összes rendőrségének államosítására, központosítására irányuló törekvés. Ezért szerveztek a rendőrkapitányok rendőrkongresszust, alapítottak civil szervezetet, és támogattak országos politikai elképzelészet, ellentétben a vidéki városok vezetőivel és képviselőikkel, akik a hagyományos municipiális rendőrség mellett foglaltak állást. Ebben a folyamatban jutott úttörő szerep Újpesternek, ahová már nem sokkal a főváros egyesítése után kiterjesztették a budapesti rendőrség illetékességét, ám bizonyos autonómiáját úgy a nagyközségnek, mint később a városnak, meghagyták. Az 1919-es teljes államosítással ért véget ez a korszak. Azt követően az ország minden városában a Magyar Királyi Állami Rendőrség feladatává vált a közrend fenntartása. □

Lábméretvétel a rendőr-főkapitányságon (Forrás: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár – Budapest Gyűjtemény)

DR. KÖRÖS ANDRÁS

Harmincöt éves az Újpesti Közművelődési Kör, 2. rész

Rendszeres programok

A Kör programjainak gerincét a kéthetente tartott klubestek jelentik, amelyeken meghívott vendégeink, esetenként klubtársaink előadásait hallgathatják meg a jelenlévők, rendszerint beszélgetésekkel kiegészítve: egy-egy hozzáértő, szervező klubtársunk, házigazdaként vezeti fel az estet, kérdezi vendégünket. Az előadást követően a résztvevők további kérdéseket tehetnek fel, illetve megoszthatják a jelenlévőkkel a témába vágó gondolataikat. Az elmúlt 35 évben az estek témái rendkívül széles skálán mozogtak. Kezdetben jelentős igény mutatkozott országos és helyi vezető politikusok meghívására: 1989-től a 2000-es évek közepéig jártak nálunk hazánk köztársasági elnökei, miniszterek, országgyűlési képviselők és jogász vezetők, valamint megtisztelte körünket Habsburg Ottó, a Páneurópai Unió akkori elnöke is. Az 1990-es években több alkalommal nálunk mutatkoztak be a különböző politikai pártok országgyűlési képviselőjelöltjei, és önkormányzati választási fórumot is tartottunk. Az ezredfordulót követően a pártpolitikai szembenállás országos kiéleződése miatt azonban az ilyen jellegű rendezvények elmaradtak. Az önkormányzati vezetők továbbra is szívesen jöttek hozzánk bemutatni a kerületünket érintő elképzeléseiket, tapasztalataikat, így rendszeresen vendégként üdvözölhettük Újpest polgármestereit.

Számos esetben hívtunk meg jeles tudósokat és szakmai kiválóságokat: érdekesítő ismeretterjesztő előadásokat hallhattunk a Magyar Tudományos Akadémia elnökeitől, egyetemi tanároktól, kutatóktól a legváltozatosabb témákban: az orvostudománytól a jogtörténetig, a fizikától a pszichológiáig. Jelentős számban rendeztünk irodalmi és művészeti programokat: az

ország élvonalbeli színészei, énekesei tartottak előadói estet, így például többször járt nálunk Rost Andrea, Haumann Péter, Szilágyi Tibor. Rendszeresen meghívtunk filmrendezőket, akiknek műhelyitkaiba egy-egy film vagy filmrészlet levetítésével is bepillanthattunk, de festőművészek, grafikusok, más képzőművészeti ágak képviselői is a vendégeink voltak. Több karácsony estén, a klubtagok gyermekeinek örömeire eljött hozzánk Jankovich Marcell és Dargay Attila, akik a Pannónia Filmstúdió rendezőiként egy-egy részletet mutattak meg rajzfilmjeikből. Emlékeztetések maradtak az irodalmi estek, olyan írókkal, költőkkel folytatott beszélgetések, mint Száraz György, Csoóri Sándor, Ágh István, Vámos Miklós és a tősgyökeres újpesti, Jolsvai András.

A Kör, a kezdetektől követett hagyományainak megfelelően nagy súlyt fektet a világnézeti és vallási tolerancia kinyilvánítására. Számos alkalommal jártak nálunk országos és helyi egyházi vezetők a baptista, az evangélikus, az izraelita, a katolikus, a metodista, a református és az unitárius felekezet képviselőitében; olyan estre is sor került, ahol ökumenikus találkozó keretében egymással folytattak érdekesítő beszélgetést. Nem maradhattak ki vendégeink közül az újpesti sportolók sem: valamennyi olimpiát követően fogadtuk az ott részt vett UTE-kiválóságokat, és beszámolójuk alapján bepillantást nyehettünk a siker érdekében végzett kemény felkészülésükbe.

A tudósok, művészek, sportolók mellett több más, érdekes szakma rejtjelmeit is megismerhettük: így járt nálunk fotóművész, koronaőr, mesterszakács, régész, térképész, főrestaurátor, orgonaépítő, berepülő pilóta és a játékkártya történetét bemutató szakember is. Programjainkat gazdagították tagtársaink szakmai előadásai is, mint Sipos Lajos irodalomtörténészé Babits Mihályról, Tamási

Áronról és Berda Józsefről. Bertalan Tivadar az art directori múltjáról, Kőrösné Mikis Márta – ükapja – Diescher József építészeti munkásságáról, vagy Kádas Lajos, aki híres emberek nevét viselő ételekről osztotta meg velünk ismereteit.

A Kör tagjai a könnyedebb szórakozásról sem feledkeztek meg: karácsonykor, szilveszterkor, farsangkor ünnepi, zenés-táncos esteket tartottunk, több esetben vidéki helyszínen (Alsóörsön, Noszvajon, Sopronban). Kocsis Andrea ügyvivőnk szervezésében minden év júniusában sor kerül közös autóbuzos kirándulásra, elsősorban az ország természeti szépségeinek, kulturális emlékeinek megtekintése – és természetesen a kötetlen közös együttlét – céljából, de több alkalommal valamely szomszédos országba (Szlovákia, Románia, Szlovénia, Horvátország, Ausztria) is átlátogattunk.

Rendszeres programjaink közé tartoznak a színházi esték, amelyeknek korábban az Ady Endre Művelődési Központ adott otthont, az utóbbi időben a Polgárcentrum színháztermében tartjuk a rendezvényeket. Az Újpest Színház művészei mellett a Közjegyzők Színtársulata (KÖSZIKE) is többször tartott színvonalas előadást, többek között Karinthy Ferenc, Müller Péter, Heltai Jenő darabjai kerültek színre. Meghívtunk profi és amatőr zenei együtteseket, így bemutatkozott nálunk a Budapest Klezmer Band, a Hot Jazz Band, a Vagantes és a Tabulatúra régi zenei együttes, a Baptista kórus, a Musica Sancta együttes és az ügyvédekből verbuválódott Próká-Torok kórus és zenekar is. Évről évre megemlékezünk a híres magyarok születésének kerek évfordulóiról: a 2023-as jubileumi évünkben Petőfi Sándor és Madách Imre irodalmi, illetve Neumann János tudományos munkásságát, valamint Zsengellér Gyula labdarúgó itthon és külföldön is sikeres sportpályafutását mutattuk be. A Kör tagjai között neves képzőművészek vannak, akik Újpesten rendszeresen önálló kiállítással, vagy az Újpesti Művészek Társasága kiállításain történő részvétellel jelennek meg, de több alkalommal került sor a Kör művészeinek közös kiállítására is.

A 35 év összes programjának felsorolása ebben az írásban lehetetlen, de valamennyi esemény és vendégeink bejegyzései megta-

lálhatók a Vendégkönyv 1988–2020 és az Appendix 2021–2023 című kiadványokban, amely az ÚKK honlapján [<https://ukk.ujkk.hu>] hozzáférhető.

Részvétel Újpest közéletében

Bár a Kör politikai tevékenységet nem folytat és nem elkötelezett egyetlen politikai irányvonal mellett sem, ez nem jelenti azt, hogy kivonná magát a helyi közélet eseményeiből. Képviselőink 1989 óta részt vesznek a köztéri szobrok, emléktáblák, síremlékek koszorúzási ünnepségein. 2000 és 2011 között – a tagok anyagi hozzájárulásával és pályázati forrásból – minden évben sor került egy-egy neves újpesti személyiség emléktáblájának elkészíttetésére és felavatására a városalapító gróf Károlyi Istvántól kezdve, többek között Ugró Gyula, Pállya Celesztin, Babits Mihály, Aschner Lipót, Szunyoghy János, Mildemberger Márton, Löwy Izsák és Plósz Sándor emlékének adózva. A táblákat középületeken (többségükben a Városháza homlokzatán) helyeztük el. 1990-ben, a település alapításának 150. évfordulója alkalmából tartott ünnepség keretében a Kör vezetői az „Ad honorem Újpest 1840–1990” emlékermet olyan idős személynek (19 díjazott) adták át, akik az elmúlt évtizedekben a legkülönbözőbb hivatásokban dolgoztak – a cipésztől az orvosig, a tanártól az ügyvédig, a kelmefestőtől a református lelkészig – Újpest lakosaiért, és széles körben ismertek voltak a kerületben. A Kör az 1990-es évek közepétől képviselteti magát az évente szervezett iskolai helytörténeti vetélkedő zsűrijében, és a helyezetteket értékes könyvekkel jutalmazza. Ez utóbbi tevékenységünkben és egyéb közéleti aktivitásunkban is együttműködünk más újpesti civil szervezetekkel, elsősorban az Újpesti Városvédő Egyesülettel és az Újpesti Helytörténeti Alapítvánnyal. A Kör a közéletet segítő munkájáért 2008-ban Újpestért díjban részesült, 2008-2009-ben pedig a Civil Újpestért vándordíj birtokosa volt. Az említett két szervezettel egyeztetve évente javaslatot teszünk az önkormányzatnak az Újpest díszpolgára cím és az Újpestért díj, valamint más helyi kitüntetések jelöltjeire.

A Kör tagjai között több, országosan is elismert szakember található, az ő tudáson keresztül segítjük a mindenkori önkormányzatot olyan szakmai döntések előkészítésében, amelyek Újpest lakosságát érintik. Ezekről a kérdésekről, a Kör eddigi tevékenységéről többször beszámoltunk a nyilvánosságnak: interjúk, riportok készültek vezetőinkkel, tagjainkkal az Újpesti Naplóban, az Újpest Televízióban és jelen folyóirat hasábjain is. Az önkormányzat anyagi hozzájárulásával 2018-ban kiadtuk tagjaink visszaemlékezéseit az 1956-os eseményekről Újpesti tükörcserepek címmel, és támogatjuk tagtársaink nyilvános könyvbemutatóit, előadásait.

A Kör jövője

Az elmúlt 35 évre visszatekintve a Kör tevékenységére méltán büszkék lehetünk. Sikertült a hagyományokra építve olyan szellemi közösséget alkotni, amely megőrizte azt az alapeszmét, amellyel létrehozói útnak indították, nevezetesen, hogy tagjaink részére, velük együtt tegyünk lehetővé az értelmes gondolatcserét, biztosítsunk teret az önképzésre, a műveltség gyarapítására és az igényes szórakozásra. Célunk, hogy sokoldalú, változatos programokkal „nyissunk ablakot a világra”, és baráti légkörben – a pártpolitika távoltartásával – beszélgetssünk vendégeinkkel, illetve egymással helyi és országos eseményekről, eredményekről, gondokról. A Kör tagjainak korösszetételét tekintve az előttünk álló legfontosabb feladat az utánunk következő gene-

rációk bevonása szervezetünk munkájába, amelyre az elmúlt, jubileumi évünkben biztató példák mutatkoztak: a közelmúltban belépett új tagjaink között volt, aki fotóbemutatóval jelentkezett, akadt, aki kapcsolatai révén nagyszerű vietnámi kulturális estet rendezett, egy fiatal tagtársunk egy híres sportolónk pályafutását mutatta be, és egy tagtársnőnk költői esttel örvendeztetett meg minket első verseskötetének megjelenése alkalmából.

És hogy mi adhat igazán erőt nekünk és utódainknak a folytatáshoz? Erre hadd válaszoljak néhány szó szerinti idézettel, amelyeket aktuális meghívottaink vendégkönyvünkben rögzítettek. „Szívből gratulálok az Újpesti Értelmiségi Club összes tagjának ehhez az egyedülálló helyhez, ahol nagyon jól – otthon – éreztem magam.” (Solt Pál, 1991.) „Nagyon köszönöm a meghívást, a szíves fogadtatást és további sikeres klubéletet kívánok – manapság komoly hiánycikk az ilyesmi.” (Ranschburg Jenő, 2003.) „Rég nem jártam ilyen szívet melengető emberi közösségben... Köszönöm, hogy befogadtak, megható volt az a szeretet, amiben részécsítették!” (Sebestyén Márta, 2007.) „Türelem, rugalmasság, értelem – Köszönöm, hogy ilyen művelt, kulturált, emberséges közösségben lehettem.” (Képes Gábor, 2023.) „Boldogság, hogy itt lehettem szülőföldemen, egy ilyen csodálatos közönség előtt. Mindig büszke voltam újpesti születésemre. Továbbra is életem origója, szülőhelyem, családom, mindenem.” (Erkel László Kentaur, 2023.) □

Dr. Fehér Péter Einstein előadása a Polgárcentrumban 2022. október 7-én (Fotó: Aknai Dóra)

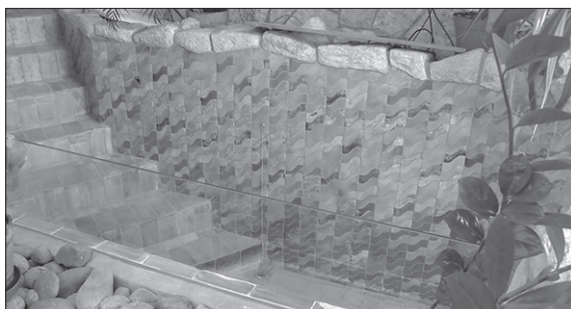
A baptista gyülekezet újpesti temploma

Jóllehet az újpesti baptista közösség megalakulását 1880-tól számítják, a gyülekezet az önállósulás mellett csak 1901 tavaszán döntött. A mai imaház telkét és a rajta álló épületet 1903-ban vásárolták meg és alakították át, alkalmassá téve 250 személy befogadására. Az idő előrehaladtával az egyre növekvő létszám új templom építését tette szükségessé, amelyről a tagok 1913-ban határoztak. A 450 fős kápolna terveit Vendrey (Wolf) Géza helyi városi mérnök készítette, kivitelezését Metzler Antal építész vezette.

Vendrey (Wolf) Géza (Újpest, 1886 – Újpest, 1947) építőmester, újpesti városi mérnök 1906-ban végzett a Felső Építőipariskolán. 1911-ben Budapesten építőmesterei képe-
sítést szerzett. Az I. világháborúban tüzér főhadnagyként szolgált, a szerb, az albán és az olasz fronton harcolt. Tervezőként, kivitelezőként és ellenőrként tevékenykedett az építőiparban. Újpesten részt vett a Vágóhíd, a Viola utcai és a Tanoda téri elemi iskolák megvalósításában.

A baptista imaház építési költségeinek előteremtésében más gyülekezetek – elsősorban a dunai németek – is segédkeztek. Az adományozók közé tartozott József főherceg is, aki 500 koronát ajánlott fel az építkezés céljaira. A Gyár [ma: Munkásotthon] és a Diófa [ma: Kassai] utca sarkán felépült kápolnát 1914. június 1-én, pünkösdhétfőn ünnepélyesen adták át rendeltetésének. 1938-ban átalakították

A baptista templom beme-
rítő medencéje (Fotó: Kálmán János)

az imaház belső terét, orgonakarzatot, beme-
rítő medencét építettek, és az énekkar számára emelvényt alakítottak ki. Az első négyregiszteres csúszkaládás orgonát 1939-ben vásárolták meg, amelyet 1942-ben cseréltek fel egy két-manuálos, hatregiszteres, pneumatikus rendszerű orgonával. E hangszer egyes sípsorait később a ma működő orgonába is beépítettek.

Újpest városközpont szanálásával összhangban, 1979-ben került sor a csaknem teljes egészében lebontott fő- és szárnyépületek újjáépítésére, modernizálására. A jelenlegi templom és kiszolgáló épületei tervezése során az eredetinek csak az északi falát tartotta meg Harsányi Attila építész (1936–1990) [aki nem azonos a győri illetőségű helytörténész építésmérnökkel]. A baptista imaházak legjellemzőbb belső berendezése a beme-
rítő medence, a baptisztérium, amely – halványkék fénnel megvilágítva, színes kerámia-burkolattal – a szószék és az orgonakarzat között süllyesztve helyezkedik el. A centrális belső tér két falán kóruserkély fut végig, szemben a szép vonalú modern orgonával, amely magában foglalja az 1942-ben épült hangszert, az 1975-ben 17 új sípsorral, és az 1982-ben a svéd baptisták ajándékként küldött nyelvsíppokkal (trombita, görbekürt) kiegészítve. Az aszimmetrikusan felállított, keresztmótvumokkal, lila mázas kerámialapokkal burkolt oltárasztal és szószék Pannonhalmi Zsuzsa újpesti születésű, Ferenczy Noémi-díjas, érdemes művész keramikus alkotása. A templomteret felül dekoratív gipsz álmennyezet zárja le. Az épület homlokzatának puritán megjelenését az ún. mezőtúri téglaburkolat és a fehér falfelületek kedvező aránya biztosítja, a belső udvar felé néző homlokzatokat nagy üvegfelületek jellemzik. 1990-ben, Újpest község megalapításának 150. évfordulóján egy – 1895-ben Budapesten öntött – Hencidáról származó harang került az imaház homlokzatán már korábban kialakított félköríves záródású nyílásba. 1982 óta ez az épület Budapest egyik legmodernebb baptista temploma. □

LASZIP GÁBOR

Dumavár – az Újpest-szurkolók kedélyes kávéházi kompániája, 1. rész

A két világháború közötti időszakban az újpesti stadionban két szurkolói szervezet működött. A legvérmesebb, lehangosabb szurkolókat a Lila Közép fogta össze, míg a páholyokban ülő, jobban szituált szurkolók a Dumavárban tömörültek. Ezúttal ez utóbbit mutatjuk be olvasóinknak.

A századforduló környékén az általános fővárosi futball-lázban megszorodó sportegyesületek döntő többsége nem rendelkezett saját klubhelyiséggel, a legtöbb testgyakorló kör még sporttelepet sem birtokolt. A klubélet így kávéházakban, vendéglőkben zajlott, ahol az egyleti vezetők törzsasztalokat tartottak fenn, gyakran a klubok hivatalos székhelyét is egy-egy törzskávéház címére jegyezték be. Nem volt ez másképpen Újpesten sem. A labdarúgó-szakosztály megalakulásától, 1901-től az UTE „tanyája” az Árpád út, és Váci út sarkán álló Széchenyi kávéház volt. Ezt 1913-ban a Blas József által üzemeltetett, az Árpád út és az Attila utca sarkán működő kávéházra váltották a lila-fehérek, majd 1919-től az „újpesti korzó”, vagyis az Árpád út szinte minden kávéházát kipróbálták. 1923-ban azonban hosszú távú megoldást találtak. Az új stadionnal dicsekvő, a legsikeresebb és legnépszerűbb

magyar sportklubok sorába emelkedett Újpesti TE az Árpád út 56. (majd az átszámozást követően a ma is használt 66.) szám alatt található Kör-kávéházba költözött.

A Kör-kávéháznak az Újpesti Közművelődési Kör, ma Újpesti Polgár Centrum néven ismert épülete adott helyet. Az 1877-ben megalakult Közművelődési Kör 1899-ben építette fel Árpád úti otthonát, ahol hamarosan megnyílt a Török-kávéház. 1903-tól Bruck Hugó üzemeltette a kávémerést és a vendéglátóipari egységnek ő adta a Kör-kávéház nevet.

Az 1920-as évek elején – az újpesti futballcsapat elképesztő népszerűségének köszönhetően – az akkor Winkler Simon, majd Kovács József által üzemeltetett Kör-kávéházban már nemcsak a klub vezetői és sportolói, hanem a csapat minden rezdülésére kíváncsi törzsszurkolói is gyakran megfordultak. Nem véletlenül írta a sportsajtó 1925-ben, hogy „a Kör-kávéház, az UTE állandó klubhelyisége állandóan zsúfolva van a lila-fehérek drukkeireivel és játékosaival”. Újpest város közössége egy emberként állt a klub mögé, és amikor 1927-ben Papp József megvásárolta a Kört, a szurkolói élet is új lendületet kapott.

Papp, aki korábban a pesti belváros történelmi kávéházát, a Pilvaxot vezette, több bútorát is áthozta Újpestre. Az egyik legfonto-

Az Árpád úti Kör-kávéház, ahol a Dumavár székhelye volt

A Petőfi Irodalmi Múzeum által őrzött „Petőfi asztal” a Pilvax Kávéház eredeti berendezéséből – a Dumavár eredeti törzsasztala ugyanígy festett

sabb „hozomány” az a Petőfi-asztal volt, amelynél 1848 tavaszán a márciusi ifjak szóttek forradalmi terveiket. Pappnak két egyforma, kerek, márványlapos, vaslábbal ellátott asztala maradt a Pilvax eredeti berendezéséből, amelyek közül az egyiket még 1909-ben a Petőfi-Háznak ajándékozta, míg a másikat az újpesti kávéházába hozta át. Azt, hogy melyik volt Petőfi-asztala, már lehetetlen kideríteni – a kutatások szerint valószínűleg egyik sem. Mára csak a Petőfi-Ház utódként szolgáló Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött darab maradt fenn.

Az Újpest-szurkolók 1928 elején a Kör-kávéház Petőfi-asztalánál találták meg törzshelyüket, „ott jöttek össze a drukkerok a meccs után s ott beszéltek meg a történeteket, ott sírták el bánatukat a veszített meccsek után és ott vigadtak a győzelem során”. Az asztalnál rendszeresen megjelenő törzsvendégek elnevezték a helyet és társaságukat „Dumaszatálnak”. Papp József – a rengeteg Újpest-drukkert látva – felújíttatta a Kör-kávéház addig nem használt pincehelyiségét, ahová 1928 novemberében leköltözhettek a szurkolók. Ezért a Lilák hívei gondoltak egyet, és átalakították a híres, teraszon álló dumaasztalukat az egész szuterént elfoglaló „Dumavárrá”.

Az 1928 őszen megalakult Dumavár, egy önmagát csak félig komolyan vevő társaság volt, amely saját alkotmánnyal is bírt. A szurkolói szervezet a „szabad köztársaság” államformát választotta, vezetőjét, Szemere Ernőt várúrnak nevezték el, a második legfontosabb személy Ladányi Antal volt. A tisztségviselők között volt várnagy, kincstárnok íródeák – amely pozíciót a vízilabdacsapat sztárja, Halassy Olivér vállalta magára – és pribék is.

Szemere Ernő, a Dumavár első „várura”

Zászlósúr volt Maros Oszkár és Somló Sándor, miközben Eichler József háznagyként segítette a társaság működését. A tagság heti 20 fillért kóstált, amiért a tagoknak, „joga van minden csütörtökig az elmúlt és csütörtöktől kezdődőleg az elkövetkezendő meccsről okos megállapításokat tenni” – azonban erre csak azok jogosultak, akik már befizették az aktuális tagdíjat. Sőt, alapszabály volt, hogy „aki csütörtök előtt beszélni merészel a jövő heti meccsről, az büntetést fizet. Aki csütörtök után beszélni merészel az elmúlt meccsről, az szintén. Aki valami futballképtelenséget mond, az is fizet” – ez utóbbi előírás biztosította a Dumavár legnagyobb bevételi forrását. Az alkotmány szerint a vétkeket a pribék állította a várnagy elé, aki megállapította a „bűnös” pénzbüntetésének mértékét. Érdekesség, hogy Halassy Olivért két ízben is azért kellett 40 pengő büntetésre ítélni, mert túl vehemensen szidalmazta a játékvezetőt az újpesti futballisták mérkőzésein.

A Dumavár így egyszerre volt egy jókedélyű szurkolói egyesület Újpest város előkelő polgáraiból, amely segítette az UTE és az 1926-tól Újpest FC néven működő futballcsapat boldogulását, de egyben egy helyiség is a Kör-kávéházban, ahol a szurkolók egymással, a klub vezetőivel és a futballistákkal találkoztak, beszélgettek. A 300 fizető tag – a szabad köztársaság adófizető polgárai – mellett a Dumavárban joga volt megjelenni bármely újpestinek, bekapcsolódhattak a beszélgetésekbe, elmondhatták véleményüket, leadhatták tippjeiket, felhívhatták a figyelmet egy-egy futballistára. Az Újpest FC futballistáinak azonban nem csak joga, hanem – minden csütörtökön, az edzés után – kötelessége volt betérni a Kör-kávéház helyiségeibe. A tagok névsorolvasást tartottak, és a hiányzó játékosokat megbüntették. A kávéházi ételek, italok fogyasztása is erősen ajánlott volt és csütörtökönként a játékosokat kötelezték az elfogyott nedűk kifizetésére. A Dumavárban gyakran megjelentek az újpesti futballvezérek: Maros Oszkár alelnök, Langfelder Ferenc igazgató és Bányai Lajos edző is. Sőt, a nyitóesten még Aschner Lipót, az UTE elnöke is megjelent.

A Dumavár a „dumálás” mellett sokrétű tevékenységet folytatott. A hazai mérkőzé-

seken a tagok lelkesen buzdították az Újpestet a stadion tribünjéről, a vidéki mérkőzésekre különvonatokat szerveztek a lila-fehér szurkolóknak. Az FTC elleni, Üllői úti vendégjátékokra különbuszokat intéztek a népes Újpest-tábornak. Amiben tudták, segítették az Újpest 1932-ben megalakult szurkolótáborát, a Lila Középet. Természetesen figyelemmel követték a többi szakosztály életét, gyakran megjelentek vízilabda-mérkőzéseken, de az atléták, úszók, birkózók versenyein is. Alkalmanként jótékony célú futballmeccseket is szerveztek, többek között 1934-ben a Futballbírák Testülete ellen, és a bevételt a Jugoszláviából elűdözött magyaroknak ajánlották fel. Az újpesti futballisták és más szakosztályok sportolójának sikereit érmeikkel, jelvényekkel, serlegekkel, tiszteletdíjakkal jutalmazták. Máskor mozielőadásokat szerveztek a válogatott mérkőzéseiről. Ha a szükség úgy hozta, az UTE szakosztályait, sportolóit anyagilag is segítették, de – legalábbis eleinte – alapszabály volt, hogy a professzionális futballcsapatnak nem adtak pénzt, csak az amatőrökre áldoztak. Évente többször meglátogatták, ápolták a klub elhunyt játékosainak, vezetőinek, szurkolójának a sírját is, vagyis pontosan úgy működtek, mint egy ideális UTE Baráti Kör, remekül kiegészítették a sportklub működését.

A Dumavár mindennapjai vasárnap a stadion lelátóin, hétfőtől szombatig a Kör-kávéházban zajlottak. Hétköznaponként „Semere bácsi” és „Ladányi Tóni bácsi” reggel, délben, délután és este is a törzsasztaluk mellett ültek, és folyamatosan népes társaság vette őket körül. A „kávéházban összeverődött kedélyes kompánia” összejöveteleket rendezett, az Újpestet népszerűsítette, a tagok kártyajáték közben tárgyalták meg a csapat problémáit és mindenre jobb megoldást tudtak, mint a klub vezetősége. Az Újpest hazai és idegenbeli mérkőzéseire a Dumavárban is lehetett elővételben jegyeket vásárolni. A mérkőzésekre tippjátékot szerveztek, és a bevételt a győztes helyett az UTE amatőr szakosztályainak adták. Időnként teaestélyeket és táncmulatságokat rendeztek az újpesti Blaha Lujza Színház művészeinek kabarészámáival, máskor a nemzetközi túráról, vagy válogatott mérkőzésről visszatért játékosok tartottak élménybeszámolót a szurkolóknak. Sőt, ha hírt

kaptak vidékről, vagy a határon túli magyarlakta területek egy-egy tehetséges játékosáról, maguk kezdték meg a csábítást. Ladányi Antal naponta küldte leveleit a reményteli futballistáknak vidéki, külföldi címekre. Előfordult, hogy az Újpest által kínált átigazolási díjat is „kipótolták”, hogy a kiszemelt focista mindenképpen a Megyeri útra igazoljon. Alkalmanként még az összeállítást illetően is jó tanácsokkal látták el a vezetőséget, akik jobban tették, ha megfogadták a dumavári elképzeléseket, hacsak egy-egy vereség után nem akarták elkerülni az Árpád út környékét.

A sportújságírók is gyakran látogatták a Kör-kávéházat, hiszen a Dumaváron keresztül minden újpesti pletykáról és a szurkolói közvéleményről is könnyen értesülhettek. A játékosok jelentős része is a Dumavár asztalai mellett ülve nyilatkozott a sajtónak, mivel sokan közülük mindössze 2-3 percre, a Lórántffy utca és az Aradi utca sarkán – ma is álló – Justházban laktak. Avar István és a többi futballista az Árpád úti „korzón” tett sétái közben gyakran reggelizett, ebédelt, billiárdozott a szurkolók törzshelyén, és az UTE szakosztályai is sokszor a Kör-kávéházban ülészttek. De itt találkoztak a Novarra Tengerészeti Egyesület egykori haditengerészei, az Újpesti Közművelődési Kör, az Újpesti Sakk-kör és az Újpesti Kereskedők Társulatának tagjai, az Országos Ügyvédszövetség Újpest-rákospalotai osztályának jogászai, és innen indultak kirándulása az UTE turistaszakosztályának tagjai is. A Kör-kávéház a közösségi élet igazi központja volt Újpest polgári társadalma számára. *(Folytatjuk...)*

Avar István és Volentik Béla, a bajnok Újpest játékosai a Dumavár zászlója mellett fogyasztják el reggelijüket a Kör-kávéházban, 1930-ban

A Bernstein család esete Biczó Sándorral

Dr. Bernstein József újpesti cipész özvegye 1945 májusában az ócsai Nemzeti Bizottság segítségét kérte, hogy 4000 cipőfelsőrész árát viszakaphassa Biczó Sándor ócsai lakostól. A Jad Vasem izraelita áldozatok számon tartó adatbázisából az derül ki, hogy dr. Bernstein József eredeti foglalkozása ügyvéd volt; minden bizonnyal a zsidótörvények következtében kényszerült pályát változtatni, és cipőkészítéssel foglalkozni. Azonban, mint özvegye – a Pest Vármegyei Levéltárban őrzött (V.1083 Db, 1107/1945) – leveléből tudható, ezt az ipart is csak nehézségek árán tudta folytatni: „Iparát a zsidótörvények miatti korlátozások folytán Fónagy Nagy Géza neve alatt, az ő iparigazolványával folytatta”. Vagyis egy nemzsidó stróman segítette abban, hogy megélhetését ne veszítse el teljesen. Strómannak, vagy „Aladárnak” nevezték azokat a keresztényeket, akik barátságból vagy haszonszerzés céljából elvállalták, hogy beszállnak a zsidók által vezetett üzletbe és nevükre veszik azt, így a zsidó iparosnak, kereskedőnek lehetősége volt megkerülni a zsidótörvények korlátozásait, és folytatni a vállalkozását.

Bernstein Józsefné így folytatta levelét: „Férjemet a nyilasok Budapesten 1945. január 5-én letartóztatták, ismeretlen helyre elhurcolták, nincs róla semmi hír. Én három apró gyerekkel maradtam vissza, akik közül a legidősebb 3 ½ éves, a legfiatalabb pedig 1 éves. Teljesen ellátatlan vagyok, nincs olyan hozzátartozóm se, aki segíyezni tudna. A nyomortól és az éhenhalástól csak úgy tudom magamat és családomat megóvni, ha férjem iparát folytatom”.

A holokauszt során elhaltak iparának özvegyi jogon való folytatását biztosító 7590/1945 M. E. sz. rendelet csak 1945. augusztus végén született meg; ugyanez a rendelet biztosította volna, hogy az asszony ne kerüljön olyan helyzetbe, amelyet a leve-

lében ismertetett: „Biczó Sándor ócsai iparossal férjem megállapodást kötött, amelynek értelmében átadott Biczó részére 4000 pár nyári cipő készítéséhez szükséges teljesen kidolgozott felsőrészt azzal a rendeltetéssel, hogy Biczó azokat az általa gyártott fatalpak felhasználásával teljesen elkészíti és a darabonként megállapított díj ellenében készen leszállítsa. Biczó ennek a megállapodásnak nem tett eleget, de még csak egyetlen egy kész cipőt sem szállított le, holott tudomásom van róla, hogy iparát folytatja és a tulajdonukat képező és csak kidolgozás végett átvett felsőrészeket ő fel is használja, azok felhasználásával elkészített nyári cipőket más részére átadja és a befolyó vételárat saját céljára használja. A felszabadítás óta több ízben próbáltam Biczó lelkére beszélni, hogy rendkívül súlyos helyzetemet méltányolja és tegyen eleget vállalt kötelezettségének, felhívtam figyelmét arra, hogy nem helyes, ha a régi rendszer által annyira sújtott személyt, mint én vagyok, megkárosít és három apró gyermekem szájából kiveszi a kenyeret. Biczó semmi életjelt nem adott magáról és semmiféle tanújelét nem adta annak, hogy szándékában lenne a tulajdonukat képező felsőrészeket – ha már a vállalt munkát nem is végzi el – legalább úgy visszaadja, ahogy átvette. Ügyvédem által hozzá intézett levélre még csak nem is válaszolt”.

A Bernstein Józsefné által leírt szituáció valószínűleg nem számított szokatlannak a háború után. A korábbi állami és társadalmi szinten egyaránt elfogadottá és bevetté vált antiszemitizmus, a zsidók jogfosztása azt eredményezte, hogy az üldöztetésükből profitáló nemzsidók gyakran úgy érezték, bármit megtehetnek. Valószínűleg ez vezérelte Biczó fentebb ismertetett tetteit is.

A Nemzeti Bizottság 1945. május 8-án vette napirendjére Bernsteinné kérelmét. Az ülésen jelen volt B. Bán József községi bíró, Borbás István jegyző és a bizottság 12 tagja. A jegyzőkönyv szerint a következő ha-

tározatot hozták: „A bizottság dr. Bernstein Józsefné újpesti lakos panaszának és kérelmének, hogy Biczó Sándort magánjogi követelések teljesítésére kényszerítse, helyt nem ad, mert erre nem illetékes. A peren kívüli egyezség és megoldás érdekében felhívja az előljárást, hogy Biczó Sándor ócsai lakost hívja fel az ügy rendezésére, amit ha 8 napon belül nem igazolna, úgy az ügynek a rendes bíróság elé vitelére utasítja panaszost”.

A nemzeti bizottságok a háború utáni közigazgatás újjászervezésére létrehozott, ám tisztázatlan jogállású szervek voltak. 1945-ben ugyan a 1030/1945. M. E. sz. rendelet megtiltotta, hogy közigazgatási funkciókat töltsenek be, azonban részt vettek a különböző helyi szervezési feladatokban: tagjaik benne voltak a földbirtokrendező tanácsokban, a termelési és az adófelszólamlási bizottságokban, és ők alakították meg a földigénylő bizottságokat is. Így érthető, hogy a holokausztúlélők azt gondolták, a nemzeti bizottság lehet az illetékes és kompetens szerv az ügyük képviselőjére. Bernsteinné kérelmét azonban elutasította a bizottság, épp azért, mert nem érezte felhatalmazva magát arra, hogy eljárjon. Ehelyett külön megegyezést, vagy pert javasolt.

Az ügy pikantériája, hogy június 6-án a már két irányból is felkeresett Biczó Sándor rövid, lényegre törő levelet küldött a Nemzeti Bizottságnak: „Bernstein újpesti cégtől nekünk van 102.000 P. követelésünk, és ellenük a peres eljárást bíróságnál megindíttatom”. Ezzel az ügy további sorsa eldőlt – bár Biczó a levélben nem tisztázta, hogy milyen ok következtében tartozik neki Bernstein József özvegye, megfogalmazása inkább blöffölés hatását kelti. Annál is inkább, mert ő volt az az ócsai lakos, aki 1945 tavaszán, a pillanatnyi adminisztratív káoszt kihasználva beköltözött a helyi zsinagógába, és elfoglalta a kántorlakást is, majd a Magyar Izraeliták Országos Irodája, az előljárást, a helyi zsidóság képviselői és a Népjóléti Minisztérium többszöri felszólítása ellenére sem volt hajlandó kiköltözni. (Az ócsai izraelita templom és kántorlakás kiürítéséről szóló dokumentum: MNL PVL V.1083 Db, 2471/1946.) Magatartása

e másik esettel kapcsolatban is azt támasztja alá, hogy vagy antiszemita, vagy az adódó helyzeteket és a jogi kiskapukat fenntartások nélkül kihasználó, gátlástalan ember volt.

Így végül a Nemzeti Bizottság 1945. június 9-én csupán annyit tudott írni Bernsteinnének, hogy „Kérelmére az Önök közt levő magánjogi kérdésnek peres eljárás nélküli rendezésére felhívtuk, mert az ügy tulajdonképpen nem tartozik bizottságunk hatáskörébe. Értesítem, hogy felhívásunkra Biczó Sándor közölte velünk, hogy az Önök cége ellen az Ön által felállított követelésen felüli viszontper keresetet adott be a bíróságnál, vagyis a békés ügyintézés megkísérlése sikertelen maradt”. Az ügy lezárását nem tartalmazza sem az ócsai járásbírói anyag, sem az alsódabasi járási főjegyző iratai, sem pedig a Pestvidéki Törvényszék iratai. Jóllehet utóbbi névmutatójában szerepel egy „Biczó Sándor – Bernstein Imre” bejegyzés 1945-ből, az iratanyagban nem található a per anyaga, iktatókönyvek pedig nem maradtak fenn az 1945-ös év polgári pereiről.

Bernsteinné és Biczó Sándor esete arra a gyakran előforduló konstellációra példa, amikor a kifosztás során vagy a zsidóüldözés folyamánaként a nemzsidók zsidó javakhoz jutottak, és azokat nem voltak hajlandók visszaadni a túlélőknek, ezzel kockáztatva a jogi következményeket – vagy önként lépve a jogi útra.

A Bernstein család története tipikus epizódja a magyar holokausztnak: a zsidótörvények ellehetetlenítették a családfőt, alacsonyabb keresettel járó foglalkozásba kényszerült, végül már azt sem úzhette szabadon. Bernsteinné előbb kénytelen volt szembenézni férje halálával, és a ténnyel, hogy három gyermekét egyedül lesz kénytelen felnevelni, majd azzal szembesült, hogy küzdelmét igazáért nem támogatják a helyi szervezetek. Mi több, volt férje ellenséges üzlettársával bonyolódott konfliktusba – és talán jogi vitába is. Így számára a világháború vége és a rezsimváltás nem járt igazi változással, mivel továbbra is kisemmizett maradt, és még az érvényben lévő törvények, rendeletek sem biztosították jogait, illetve, hogy jogos tulajdona visszakerüljön a birtokába. □

Guttman Béla újpesti kötődései, 2. rész

Az Újpest csapatával Guttman Béla bajnokságot és Közép-európai Kupát nyert, 1939 augusztusában mégis távoznia kellett a klubtól. Bár a sajtó úgy tudta, hogy Svájcba megy, Budapesten maradt. Szeptemberben megnézte korábbi csapata mérkőzését a Hungária ellen, és az év utolsó hónapjaiban többször feltűnt a Hungária kávéházi törzsasztalánál. 1940. január 20-án ott volt az újpesti római katolikus templomban Zsengellér Gyula esküvőjén, ahol újra találkozhatott egykori tanítványaival és az Újpest vezetőségével. Aschner Lipót továbbra is igényt tartott a szaktudására, nem hivatalos minőségben, „titkos tanácsadóként” alkalmazta. A feladata az volt, hogy értékelje az Újpest mérkőzésein látottakat. Magyarország német megszállásakor, 1944. március 19-én a lila-fehérek Nagyváradon játszottak. A meccs félidejében Kompóti-Kléber Gábor újságíró, egykori válogatott labdarúgó szól a találkozót megfigyelő Guttman-nak, hogy baj van, így hazafelé, Pest előtt leszállva a vonatról elkerülte az igazoltatást. Újpesten bújatták, később innen vitték el munkaszolgálatra. Morvay Tihám újpesti sporthírlapíró 1945. december 7-én a Népsport hasábjain idézte fel Guttman és egykori játékosa, Ba-

Az Árpád út 106. számú ház, amelyben a Moldován család Guttman Bélát bújattatta a háború alatt. Balra a Virág utca, 1961-ben. (A sarkon működött a háború után a Pokol csárda vendéglő, később az Alpesi söröző.) (Forrás: BFL, Levéltári jelzet: HU_BFL_XV_19_c_11)

logh István, „Bonzó” szívbemarkoló találkozását 1944-ben: „Volt edzőtök, Guttman Béla mesélte rólad az alábbi kis történetet. Mint munkaszolgálatosokat csendőrök kísérték át Guttmanékat Újpest utcáin. Te megláttad Guttmant a csoportban, odarohantál és összecsókoltd a »Béla bácsit«. Ott, a csendőrök előtt, 1944-ben. Nem voltál hajlandó eltitkolni érzéseidet, két, három csendőrszurony »jelenlétében« sem”. Guttman előbb Vácon, majd Erdővárosban volt munkaszolgálatos, végül Budapesten, a Timót utcai vasúti és hídász szertárban, ahonnan többek között Erbsztajn Ernő futballedzővel és a színész Gál Sándorral együtt sikerült megszöknie.

Guttman Béla feleségének unokaöccse, Moldoványi Pál számolt be arról, hogy a tréner Újpesten Moldován Pál és családja bújattatta, az Árpád út 106. alatti lakásuk és fodrászüzletük padlásán. (A ház ma már csak fotón látható; helyét ma parkoló foglalja el a Horváth Cukrászdával szemben.) Rövid ideig a Tungsram gyár is menedékkül szolgált számára. A rejtékhelyeknek köszönhetően Guttman elkerülte, hogy 1944 júliusában a közel húszezer zsidó egyikeként Újpestről koncentrációs táborba deportálják. A háború után, 1945 novemberében feleségül vette a bújtatásban segítő Moldován Máriát. „Mariann” 1912. június 13-án született Moldován Pál fodrászsegéd és Sztanek Mária női ruha varrónő harmadik gyermekeként. A fodrászban újpesti labdarúgók is megfordultak, biztosan tudni, hogy Moldovánék kapcsolatban álltak például Futó Gyulával, az Újpest csapatkapitányával.

A tény, hogy Guttman edző mennyire fontos volt az Újpest számára remekül érzékelteti, hogy Budapest ostromának befejeztével, 1945 márciusában a klub intézője, Dicker Mihály a Népszavában azonnal hirtétést adott fel, hogy a futballtréner sürgősen jelentkezzen nála. Mivel a tréner egy hónap elteltével sem reagált, nem várt rá tovább. Guttman Béla június elején került elő, de

nem az Újpestnél. A bukaresti Maccabihoz szerződött egy hónapos próbaidőre, majd a Vasas mestere lett. A következő év elején Bukarestben a Ciocanul (a korábbi Maccabi) edzőjeként alkalmazták. 1947 elején visszatért Budapestre. Tárgyalt az MTK-val, de nem tudtak megegyezni, az Újpest azonban a havi ezer forintos fizetés és prémium mellett, lakást is ajánlott. Guttmann igent mondott, és a Népsport 1947. február 16-i számában máris fontosnak tartotta jelezni, hogy szép emlékeket őriz a klubról: „Örömmel jöttem vissza Újpestre, hiszen edzői pályafutásom legkellemebb emléke az 1938-39-ben itt eltöltött esztendő, amikor bajnokságot és KK-t [Közép-európai Kupát] nyert a csapat”.

Ismét nagyszerű labdarúgókkal dolgozhatott. A keret erejének és Guttmann eredményes munkájának bizonyítéka, hogy 1947. május 11-én az Olaszország – Magyarország mérkőzésen a magyar válogatottban kilenc(!) újpesti játékos szerepelt. Guttmann természetesen tartotta volna, hogy ő készítheti fel a nemzeti csapatot és fájt neki, hogy Gallowich Tibor szövetségi kapitány Sebes Gusztávot vitte ki magával edzőnek Torinóba. A bajnokságot követően az Újpest megnyerte a Béke Kupát is, amelyen a magyar klubok mellett a Bratislava és az aradi ITA vett részt. Miután ez utóbbi ellen a döntőben 3:1-re diadalmaskodott a lila-fehér együttes, Guttmann 1947 augusztusában váratlanul otthagya a klubot. Távozásának kiváltó oka az volt, hogy a döntőt követően, az öltözőben erősen összekulönbözött Dicker Mihállyal, az Újpest labdarúgó szakosztályának vezetőjével. Guttmann több pihenőnapot engedélyezett volna a játékosainak, ám Dicker azt követelte, hogy hamarabb kezdjék el a tréninget. Mivel a tréner úgy érezte, hogy tanítványai és az öltözőben tartózkodó idegenek előtt csorba esett a tekintélyén, valamint Dicker már hónapok óta megpróbál beavatkozni a munkájába, azonnal átadta a lehetőséget: „Hogyha ön ezt jobban érti, akkor holnaptól kezdve legyen ön az edző” – mondta az öltözőben a vita lezárásaként. Dicker sérelmezte, hogy Guttmann nem egyeztetett vele szakmai kérdésekben és „egyeduralomra” tört. Igyekezett mindenkit megnyugtatni, hogy az Újpest semmit nem veszít az edző távozásával. Ehhez képest 1948

őszén megpróbálta visszaédesgetni az egyesülethez az akkor éppen a Kispestet irányító, és a magyar válogatott mellett szövetségi edzőként működő mestert. Guttmann azonban előbb a Kispesttel szakított, majd 1949 februárjában elhagyta Magyarországot. Dicker állítólag fáradhatatlanul próbálta hazacsábítani az Újpesthez. Guttmann meg akart szabadulni az őt ostromló Dickertől, meg kívánta szakítani vele a kapcsolatot, ezért azt állította, hogy egy bécsi klub már 60 000 schilling fizetést ajánlott neki.

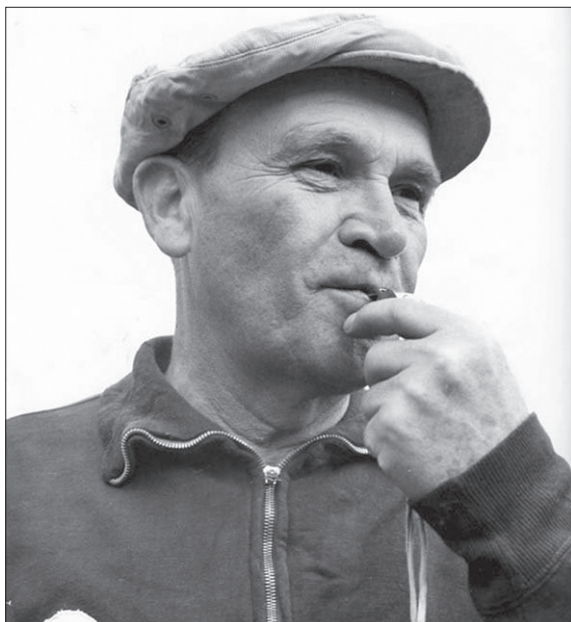
Guttmann Béla öntörvényű zseni, igazi világvándor volt, pályafutása során tizenkét országban mintegy húsz klubnál dolgozott, és három ország (Magyarország, Portugália, Ausztria) nemzeti válogatottját is irányította. Olaszországban bajnoki címhez segítette az AC Milan együttesét, ám az utolsó fordulók előtt elbocsátották, így más aratta le munkája gyümölcsét. Az 1956-os forradalom idején Bécsben élt, edzőnek szegődött a Budapesti Honvéd Nyugat-Európában maradt, majd dél-amerikai túrára induló együtteséhez. Brazíliában elszerződött a São Paulo csapatához, amellyel állami bajnokságot nyert. Taktikája, játéktípusa, szakmai újításai komoly hatást gyakoroltak a brazil labdarúgásra, és szakértők szerint munkája hozzájárult ahhoz, hogy Brazília 1958-ban megnyerte története első világbajnoki címét.

Legnagyobb edzői sikereit Portugáliában aratta. Bajnoki címet nyert a Portóval, majd átszerződött a vetélytárs Benficahoz. A lisszaboni Sasokkal besöpört két bajnoki címet, egy portugál kupagyőzelmet és két BEK-trófeát. 1961-ben a Kocsis, Czibor, Ku-

Guttmann Béla és felesége, az újpesti Moldován Mária („Mariann”). Üdvözlőlap Lisszabomból (1966). (Forrás: Akadémiai Kiadó, Moldoványi Pál jóvoltából)

bala nevével fémjelzett Barcelonát, a következő évben a Puskással és Di Stéfanoval felálló Real Madridot győzte le. Guttmann Béla edzősége idején került a Benficához, majd vált a korszak világfutballjának egyik legnagyobb sztárjává Eusébio. Érdekesség, hogy az 1960-61-es BEK-sorozat nyolcaddöntőjében a Benfica éppen Guttmann szeretett klubjával, az Újpesttel került szembe. Tizenegy év távollét után a mester erősen vágyott arra, hogy viszontlássza Budapestet, végre újra találkozzon családtagjaival, egykori barátaival és személyesen szerezzon tapasztalatokat a magyar futballról. A Benfica vezetősége azonban tartott attól, hogy kincset érő edzőjüket a magyar hatóságok majd nem engedik vissza, ezért nem utazhatott a csapattal Magyarországra, a biztonságos Bécsben kellett maradnia. Rádióhallgatta a közvetítést a mérkőzésről, és telefonon kapott híreket. A kínok kínját élte át, hogy nem lehet ott a Népstadionban. Az 1962-es BEK-döntőhöz kapcsolódik egy legendás történet: Guttmann Béla elhíresült átka, amely minden alkalommal előbukkan, amikor a Benfica nemzetközi kupa közelébe jut. A közismert história szerint Guttmann a megnyert döntő után fizetésemelést kért, ám a Benfica vezetősége azt elutasította. A tréner a szokása szerint távozott és megátkozta a

Guttmann Béla a Benfica edzője (1965, a Manchester United elleni BEK mérkőzés előtt tart edzést) (Fotó: AGON SportsWorld)

klubot, hogy az száz évig/soha nem nyer többé BEK-et/nemzetközi kupát. A Benfica azóta öt BEK/BL-döntőt, három UEFA/Európa Liga-döntőt bukott el. Néhányan azonban úgy vélik, hogy az átok 2022-ben megtört, amikor három elveszített UEFA Ifjúsági Liga finálét követően a Benfica U19-es csapata megnyerte a sorozatot.

Portugáliából Guttmann Uruguayba tette át székhelyét, ahol ismét eredményes volt, az általa vezetett Peñarol végzett a bajnokság első helyén, és bejutott a Copa Libertadores döntőjébe. 1965-ben egy időnyre visszatért a Benficához, de korábbi sikereit nem tudta megismételni: a BEK negyeddöntőjében átgázolt csapatán a Manchester United, a bajnoki címről lecsúsztak, a portugál kupából kiestek, a legendás varázslónak üres kézzel kellett távoznia. Svájcban, Görögországban, Ausztriában vállalt munkát, de a várt eredmények már rendre elmaradtak. Hetvenöt évesen 1974-ben, a Porto csapatánál fejezte be edzői pályáját. 1981. augusztus 28-án hunyt el Bécsben, a város Központi Temetőjében helyezték örök nyugalomra.

Nemzetközi viszonylatban máig ő a legismertebb, és leginkább elismert magyar futballedző. 2013-ban a World Soccer magazin minden idők kilencedik legnagyobb edzőjének választotta. 2014-ben a magyar sportújságírók szavazásán bizonyult a legjobb magyar futballedzőnek. 2019-ben a France Football magazin a valaha élt legjelentősebb ötven edzőt bemutató listáján Guttmann a huszadik helyen végzett. Életéről, munkásságáról több könyv is megjelent, többek között Detlev Claussen és David Bolchover tollából. Portugáliában 2014-ben szobrot emeltek az emlékére a Benfica stadionjánál, de az FC Porto múzeumában is található szobra. Alakja feltűnik filmekben, képregényben és irodalmi művekben. Emlegetett átka karikatúrákon, sőt egy walesi indie pop együttes dalában is felbukkan.

Több kezdeményezés ellenére, Budapesten még nem állítottak emlékművet Guttmann Béla tiszteletére. Családi és szakmai téren egyaránt kötődött Újpesthez, életének fontos mozzanatai kapcsolódtak a településhez. A városrész neves sportolói között itt az ideje egy rá emlékező tábla állításának, és pályája felidézésének. □

„A reklám alapja az állandó feltűnő hirdetés” Újpest élete a hirdetések tükrében, 7. rész

Újpest 1959-től ismét rendelkezik helyi lappal, amely közel egy évtizeden keresztül megjelenik. Elsősorban propagandaújság, magánhirdetéseket egyáltalán nem tartalmaz. A híryanagyon túl szinte kizárólag a kerület eseményeit népszerűsíti, mint például a Ságvári Endre Művelődési Ház és a Hazafias Népfrent Klubjának rendezvényeit, a KISZ Bizottság irodalmi színpadának vidám műsorát, vagy éppen a Pedagógusok Szakszervezete szimfonikus zenekarának koncertjét. Időnként felbukkan az Árpád Férfiruhaház zakó-, nadrág- és öltönyajánlata (a kínálat 400–1000 Ft-os áron elérhető), a ruhaüzlet dolgozóinak jelszavával kísérve: „Mindenkit a legmagasabb igények szerint kielégíteni!”. „Az »Újpest« beszámol a dolgozóknak! Érdeked, hogy olvasd és terjeszd!” – ajánlja magát a kéthavonta megjelenő lap. Az újság 1973 márciusától „új köntösben” jelenik meg: a IV. Kerületi Tanács és a Hazafias Népfrent közös kiadványaként, hirdetések nélkül, tájékoztatva a kerület újdonságairól (építkezések, kommunista műszak, munkásörtség, választások stb.).

A rendszerváltás „szele” egy egészen új helyi lapot hív életre: 1989 júniusától már havonta megjelenő, fizetős lap az Újpest újság (kezdetben az ára 3,60 Ft, ám egy év múlva 9,50 Ft-ért lehet hozzájutni), amely magát függetlennek titulálja, és már Újpest „polgáraihoz” szól. „Hirdessen az Újpestben!” – buzdítja olvasóit. A fizető olvasókat csábítva a keresztretjvényének megfejtői között értékes ajándékokat (BMX kerékpár, OTP takarékbetétkönyv) sorsolnak ki, sőt, lelki segítségnyújtást is hirdetnek. Feltűnő, hogy addig nem megszokott, vallásos jellegű cikkeket is olvashatunk az újságban, vagy éppen – az ellenforradalom szóhasználatot mellőzve – a lap az 56-os újpesti mártírok emléktáb-

lájának felavatásáról is tájékoztat. Egész oldalas Tungsram-reklámot éppúgy találunk benne, mint a Centrum Újpesti Áruháznak átkeresztelt Állami Áruház rendszeres vevőcsalagató ajánlatait, szezonális akciós kínálatát. Az áruházon belül a farmerdivat kedvelőinek – nyugati mintára – márkabutik, Lee Cooper shop nyílik, illetve külön ajándékshop finom parfümáruk, játékok és márkás órák gazdag választékával, ahol csúcsmínőségű, német Juta óra is kapható a pontosság és az elegancia kedvelőinek.

1990-ben már megtaláljuk az újonnan alakult pártok „társadalmi célú” hirdetéseit.

Ezek mindent kibírnak!

Másodpercre pontos munkánál, sportnál, játéknál! Nemes és elegáns még az Ünnepi percekben is. Mindenkor szép és megbízható!

juta
óra – erős német márka!
Csúcsmínőség az európai órák között

CÍM: CENTRUM Áruházak · CORVIN · ÚJPEST · MISKOLC

Csúcsmínőség az európai órák között (Újpest, 1990)

„Szavazatával támogassa a FIDESZ jelöltjeit! Kérjük, bízson a csapatban!” – és a nyomaték kedvéért nagy csoportképet is láthat az olvasó az újpesti jelöltekről. Az őszi önkormányzati választások előtt minden párt kihasználja a helyi sajtó adta lehetőséget, a jelöltek egyéni, személyes, fényképes bemutatásával. Az újság időnként felbukkanó karikatúra-figurája, a helyi lakosokat szimbolizáló Megyer Menyhért méltatlankodik is a túlzott választékon, hiszen a megelőző 40 év egypártrendszerében ehhez nem szokott hozzá!

Egyes, az újpestieket érintő kérdésekben már a helyi lakosok véleményét is kikérik. Így 1989-ben az Árpád út és a Tito (ma: Rózsa) utca sarkán nyíló nagy üzletközpont elnevezésére pályázatot hirdetnek, majd a Népszava hasábjain köszönik meg az igen nagy aktivitást (2072 ötletadó jelentkezett!). Az 1. díjas név, az Árpád Üzletház kitalálóját 10 000 Ft-tal jutalmazták, de más értékes ajándékokat is kiosztottak. Felélednek a hirdetések az országos napilapokban, és egyúttal a televízió képernyőjén is. Immár sok külföldi TV-csatorna ontja a híreket az otthonokba, és ha a káposztásmegyeri Kordován téri új, Videoton Márkaboltna látogat el az érdeklődő, ott megvásárolhatja az 59 csatorna vételére alkalmas sztereo parabola mű-

holdvevőt, ha kívánja, OTP-részletre is. Az újdonsült videomagnó-tulajdonosok a „házi mozihoz” a Rezi Károly (ma: Király) utcai Téka Könyvesboltból kölcsönözhetnek műsoros videokazettákat.

Állami vállalatok szűnnek meg, és gombamódra szaporodnak az új magánvállalkozások. A Fóti úti Mikroelektronikai Vállalatot (MEV) jogutód nélkül számolják fel, ezért hirdetésben kínálja teljes vagyონát értékesítésre (Népszabadság, 1990.). A IV. kerületi Ingatlankezelő Vállalat versenytárgyalást hirdet lakóépületek felújítási, emelet-ráépítési munkálataira, így keresi a leghatékonyabb kivitelezőt. Az 1974-ben épült uszoda a kiszolgáló helyiségeinek bérlőit várja divatárubolt, konditerem, fodrászat üzemeltetésére. Aki pedig a megtakarított pénzt nem konkrét üzletbe, hanem értékállóan, az inflációt kivédve szeretné megőrizni, befektetni („Ráció kontra infláció!”), a Lóverseny téri Mozaik Boltban vásárolhat különféle névértékű ÁFÉSZ vállalkozói célrészjegyet.

A szabadidő eltöltésével kapcsolatban a hívőknek a nyári hónapokra rendkívüli „kirándulók miséjét” hirdeti a víztoronyhoz közeli Clarisseum, vasárnap késő esti, 9 óras kezdéssel. (Új Ember, 1989.) A távolabbra vágóknak beindul a nyugati „bevásárlóturizmus” is. Egynapos autóbuzos bécsi utazás a Dózsa György (ma: Görgey) úti Fortuna Travelnél akciósan vehető igénybe, ráadásként 500 schillinges, óra-ékszerboltban beváltható utalvánnyal. Akár a helyi, akár az országos lapok hirdetéseit böngésszük, jól láthatók a rendszerváltás kezdeti hatásai: a privatizáció, az új vállalkozási formák, az importárúk, a márkakereskedelem erősödése, a véleménynyilvánítás szabadsága stb. És megújul a helyi újság is: 1991-től először Újpesti Napló elnevezéssel (bár 1993–2006 között ismét Újpest névvel) adja ki, és ingyenesen terjeszti az önkormányzat. Új kötőben, színes nyomással 2007 januárjától találkozunk az Újpesti Naplóval, amely 2024-ben immár a 18. évfolyamát éli, az interneten is olvasható; napjainkig nem elfelejtkezve a magánszemélyek és cégek hirdetéseiről, az újpestiek folyamatos tájékoztatása érdekében.

Választási karikatúra (Újpest, 1990.)

(Folytatjuk...)

Az elemi iskolától a jogtudományi karig, 2. rész

Az Újpest 1994. október 15-i számában egy sajnálatos eseményről szóló cikk jelent meg, amely szerint a Viola Utcai Általános Iskola és Szakiskola I. c osztályában szeptember 28-án reggel 8 óra után a mennyezet mintegy 2 m²-nyi felületén lehullott a vakolat. A teremben szokásosan tanuló kisiskolások éppen az ebédlőben tartózkodtak, így személyi sérülés nem történt. Október 3-tól az iskola minden osztályát – a tanulókat és a tanárokat egyaránt – a környék iskoláiban helyezték el, és az épületben a Budapesti Műszaki Egyetem szakemberei megkezdték a statikai állapotfelmérést. A vizsgálat eredménye alapján az önkormányzati intézmény 1996. augusztus 25-ével történő megszüntetéséről egyhangú képviselő-testületi döntés született. A határozat szerint a jövőben az épületet nem önkormányzati fenntartásban, hanem más működtetővel, de továbbra is oktatási tevékenység céljára kell használni.

Az újság 1996. május 11-i száma arról tudósít, hogy a Károli Gáspár Református Egyetem – továbbiakban KGRE – jelentkezett az épület hasznosítására, amelynek alapján megkezdődtek az együttműködési szerződés előkészítési munkái. Az önkormányzati képviselők jóváhagyását követően az 50 évre szóló együttműködési megállapodást dr. Dercé Tamás, Újpest polgármestere és dr. Újfalussy József, a KGRE rektora 1996. november 8-án írta alá az Újpesti Polgár Centrumban. Az eseményen a város vezetőin és az egyetem képviselőin túl részt vett dr. Hegedűs Lóránt, a Református Egyház Magyarországi Zsinati lelkészi elnöke is. A szerződés szerint az egyetem fél évszázadra térítésmentesen veszi használatba a Viola utcai iskola épületét, amelyben kizárólag oktatási tevékenységet folytat, azon belül a jogi karnak biztosít helyet, gondoskodik az épület felújításáról és fenntartásáról.

Az egyetem vállalta, hogy megfelelő felvételi eredményt felmutató jelentkezők esetén, a hallgatók 5%-a az újpestiek köréből kerül ki.

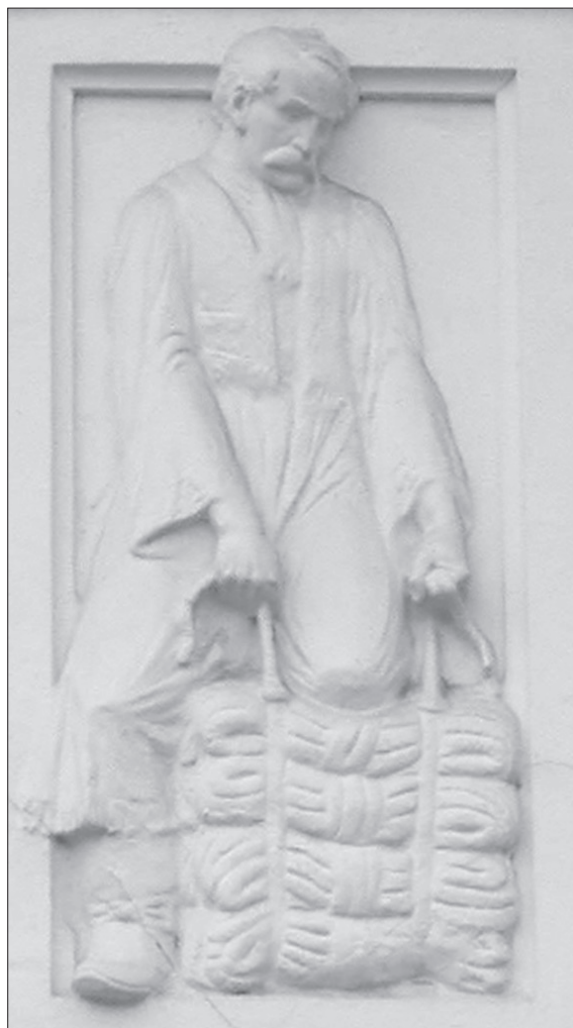
A szerződés megkötésének idején az egyetem a fővárosban hit- és bölcsészettudományi, Kecskeméten általános jogász-, Nagyköőrösön és Marosvásárhelyen tanítóképzést folytatott. Szükségessé vált tehát egy budapesti helyszín kiválasztása a jogászképzés számára, mivel az akkori Reviczky utcai épületet az egyetem már „jócskán kinötte”. Jó megoldásnak kínálkozott a közlekedési szempontból is kedvező helyen található Viola utcai épület. (Jelen cikk megjelenésekor a KGRE már több helyszínen is jelen van a fővárosban. A Reviczky utcai épület mellett, az egyetem rendelkezik többek között a volt Csekonics palotával a hozzákapcsolt Károlyi palotával, és a volt Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ épületével is a Palotanegyedben.) Az épület felújítására fordítandó összegeket egy kaliforniai alapítvány ajánlotta fel.

Az Újpesten otthonra talált Állam- és Jogtudományi Kar az 1831-ben alapított Kecskeméti Református Jogakadémia jogutódjának tekinti magát, amelynek diákjai közé tartozott többek között Jókai Mór is. Az alapítók 1831 és 1836 között négy főiskolai – két bölcséleti, egy jogi és egy teológiai – tanszéket létesítettek. A négy tanár közül hármat Kec-

A Hajnal utcai szakkollégium bejárati helyiségének mennyezeti díszítései (Fotó: Kálmán János)

kemét városa, egyet az egyházkerület tartott el. Az oktatás sajátos jellemzője volt, hogy a közép- és a felsőfokú oktatás között szoros kapcsolat állt fenn, a 2-2 esztendősi jogi és teológiai tanfolyam ugyanis szervesen épült arra a 6 éves gimnáziumi képzésre, amivel a város már korábban is rendelkezett. Az intézmény 1849-ig az 1790/1. évi 26. t[örvény]c[ikk] alapján működött, majd a neoliberalizmus (többek között a német nyelven történő kötelező oktatás) miatt megszűnt, mivel a diákok és a tanárok nagy része akkoriban a nemzetőri lobogó alá sereglett, illetve a jog idegen nyelven történő oktatása komoly ellenérzéseket váltott ki a hazafias érzésű tanárokból. Az 1862/63-as tanévben „visszaállt” a korábbi rendszer, több-kevesebb változtatással, az igények szerinti bővítésekkel. Az akadémiát 1949. augusztus 31-én a 4105/1949.134. Korm.

Áztatott bőröket cipelő munkás reliefe (Fotó: Kálmán János)

rendelettel megszüntették, azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszter úgy rendelkezett, hogy a hallgatók bármely magyar egyetem jogi karán tovább tanulhatnak.

Az 1855-ben induló Pesti Theológiai Akadémia, majd az 1873-as városegysítés után a Budapesti Református Teológiai Akadémia utódként a – 19. században már működő, ám később megszüntetett – református-képzési intézmények 1993-ban újraindultak, és Károli Gáspár Református Egyetem néven egyesültek. A Budapesten, Nagykőrösön és Kecskeméten folyó képzések után az 1998/99-es tanévtől kezdődően Újpesten szervezték meg a nappali tagozatos jogi felsőoktatást.

Az újpesti helyszínen az egyetemi oktatás elindítását 100-120 hallgatóval, az eredeti tervek szerint 1997 szeptemberétől tervezték. Az egyetem Tanácsa később úgy döntött, hogy az önálló Állam- és Jogtudományi Kar (ÁJK) az 1998/99-es tanévtől kezdheti el oktatási tevékenységét.

Az akkreditációs folyamat időszakában, 1998 januárjában, a Reformátusok Lapja felhívást tett közzé arról, hogy az egyetem a Viola utcai „telephelyén”, érettségizett fiataloknak 200 órás alapfokú kommunikációs tanfolyamot indít februártól júniusig, amelynek eredményes elvégzése után a fiatalok alapfokú kommunikatori bizonyítványt kapnak. Az intézmény felsőfokú kulturális szakmenedzserek speciális kommunikációs képzését is tervezte, amelyre a kommunikációs tanfolyam résztvevői már felkészülten pályázhatnak.

A jogi kar első tanévének hivatalos megnyitóját 1998. szeptember 6-án, az Ady Endre Művelődési Központban tartották. Hock Zoltán, Újpest kulturális alpolgármestere ünnepi köszöntőjében reményét fejezte ki, hogy a KGRE jogi karának a kerületbe költözésével a városrész további polgárosodása várható. Bár abban a tanévben még csak elindították az akkreditációs eljárást, a karra a túljelentkezés mintegy háromszoros volt. Az oktatói karban az országosan ismert Bod Péter Ákos (korábban ipari és kereskedelmi miniszter, majd a Magyar Nemzeti Bank elnöke) a közgazdaságtan, míg Kádár Béla (korábban a Nemzetközi Gazdasági Kapcsolatok minisztere) a külgazdaságtan professzoraként tanított. A jogi kar képzési rendszerében, a „hagyo-

mányos” jogászképzésen túl kiemelt szerep jutott a közigazgatási, a gazdasági és pénzügyi, és az európai integrációval kapcsolatos ismereteknek, továbbá az informatikának, valamint az idegen nyelveknek. Induláskor a kar dékánja dr. Tóth Károly, a szegedi József Attila Tudományegyetem Alkotmányjogi Tanszékének egyetemi tanára lett, akinek az oktatáson túl az egyetemi kar megszervezését is vállalnia kellett.

Az Újpest újság korabeli számából tudható, hogy a Viola utcai épületben az adott tanévben még csupán az épület I. és II. emeletén folyhatott az oktatás, ahol a belső építészeti átalakításokat követően, elsősorban szemináriumi tantermek várták az egyetemistákat, de az egyes előadásokon akár 150-160 hallgató is helyet foglalhatott. A hallgatók szituációs feladatok keretében, életszerű körülmények között gyakorolhatták a bírót, az ügyészt, a védőt, de akár a vádlott szerepét. Kiemelten fontos volt a retorikai képzés, az érvelés és a vita technikáinak elsajátítása. Az alapítók szándéka szerint rögzítették, hogy az egyetemi kar szellemisége a politikától és az egyházi befolyástól egyaránt törekszik a függetlenségre, a nevében szereplő református megjelölés az egyetem alapítójára utal, a hallgatók felvételekor a felekezethez való tartozást nem vizsgálják.

Az akkreditációs eljárás alatt lévő ÁJK a nappali tagozatára először 1999. július 7-én tett közzé felhívást a Reformátusok Lapjában. Mindazok jelentkezését várták, akik 1998-ban vagy 1999-ben felvételi vizsgát tettek valamely Magyarországon működő egyetem jogi karán, de nem nyertek felvételt. Az írásbeli pályakalkalmassági vizsga általános jogi és közéleti, valamint politikai ismereteket, logikai problémamegoldási és fogalmazási készségeket mért. (Ma már talán furcsán hangzik, de kézzel írott önéletrajzot kellett benyújtani a jelentkezési lap mellékleteként.)

Az egyetemi kar egyházi elismerésére végül a Magyarországi Református Egyház XI. Budapesti Zsinatának 2001. február 14.-i rendkívüli ülése tett pontot. Ezek szerint a Zsinat, mint a Károli Gáspár Református Egyetem alapítója, a Dunamelléki Református Egyházkerületnek, mint az egyetem fenntartójának a javaslatára jóváhagyja az egyetemi

tanácsnak azt a döntését, hogy állam- és jogtudományi kart alapít – 1042 Budapest, Viola u. 2–4. szám alatti székhellyel –, amelyet a Zsinat elfogadott. A zsinati határozatot dr. Kálmán Attila egyházkerületi főgondnok, a Zsinat világi elnöke és dr. Bölcseki Gusztáv püspök, a Zsinat lelkes elnöke írta alá.

A cikkünk első részében már felidéztük, hogy a kar a két Viola utcai épülettől mintegy 200 méterre lévő Hajnal u. 13. szám alatti házban alakította ki a Bocskai István Kollégiumot. A diákkotthont azzal a céllal hozták létre, hogy az államilag finanszírozott nappali tagozatos, illetve állami ösztöndíjas doktori képzésben részt vevő, és bentlakásos ellátásra szoruló hallgatóknak a tanulmányaik ideje alatt – 3 fős szobákban, önálló fürdőszobával és konyhával – biztosítsanak elhelyezést. Az épület egyúttal szakkollégiumként szolgálta a tehetséges, szorgalmas és tanulni vágyó fiatal hallgatók tudásának elmélyítését, akik szabadidejüket előadások szervezésével, kutatómunkával és szakmai rendezvényeken való részvétellel kívánták eltölteni. A szakkollégiumba pályázat útján, a tanulmányi eredményük és felkészültségük alapján kerülhettek be a joghallgatók.

A középtávú tervek szerint, több mint negyedszázados működés után a jogi kar elhagyja Újpestet. Az egyetem Állam- és Jogtudományi Kara, a Pszichológiai Intézet és a Rectori Hivatal új otthonául a Bizományi Áruház Vállalat ferencvárosi műemléképülete szolgál majd. A Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. (NÖF) által 2022. április 12-én, az európai uniós közbeszerzési értesítőben közzé tett kiírás szerint a IX. kerületi Lónyay utca és Kinizsi utca sarkán álló épületet új funkciójának megfelelően alakítják át.

Az újpesti helytörténészek szívből remélik, hogy a Viola utcai iskolaépület és a Hajnal utcai diákkotthon nem marad gazdátlan, és a jövőben tovább szolgálhatja majd az oktatás ügyét. □

A szerző ezúton köszöni Krizsán Sándor gyűjteménykezelő és Lőrincz Róbert könyvtárigazgató segítségét.

SIPOS LAJOS

Isten veled Ladányi Jancsi!

Ladányi János szociológussal, az MTA doktorával, a Yale University, a New Haven és az University of California, Los Angeles vendégprofesszorával, más angol és német nyelvű egyetemek vendégkutatójával 1959. szeptember 1-én ismerkedtem meg az újpesti Viola utcai általános iskola évnyitóján. Az ötödik osztály diákja volt, én pedig ebben az osztályban orosz nyelvet tanítottam, s – mellesleg – az iskola úttörő csapatának tanár vezetője voltam. Remek emberke volt. Kortársaihoz képest magas, erős növésű, sűrű hajú, minden iránt érdeklődő, igazi közösségi lény, s mivel az úttörők nemcsak rendszeresen találkoztak az alagsorban lévő teremben különböző versenyeken, de ősszel-tavasszal folyamatosan kirándultunk, nyaranta kéthetes úttörőtáborba mentünk, (legjobban talán az a vándortábor sikerült, amikor Esztergomból gyalog lesétáltunk Pomázig egy hét alatt). Összebarátkoztunk Jancsival, így

hívtam, „János”-t, amit a gyerekeknek senki nem mondott.

Életünk párhuzamosan futott. Egy idő múlva éreztem, nem használhatom velem szemben a legelső megszólítási formát, s jeleztem, áttérek a Hozzá méltóbb „János”-ra. – Ne tedd meg! – fortyant föl, – neked életem végéig Jancsi akarok maradni! Aztán szakmai kérdésben is találkoztunk. Ő, aki összehasonlító városszociológiával, Budapest térbeli-társadalmi szerkezetének vizsgálatával foglalkozott, hivatalosan is érdeklődött szülővárosa iránt. Dühösen szidalmazta a régi város eltüntetését, a tízemeletes házakból összetakolt új várost, kezdte gyűjteni a családjára vonatkozó fényképeket, kezdte írni családja tragédiákkal teli történetét. Nagyon várta az „Újpest, az elpolgáriatlanult város!” című könyve megjelenését.

Szeretném hinni, katasztrófális gyorsasággal romló egészsége közben is volt rá módja, hogy kézbe vegye az elkészült munka első példányát! □

LADÁNYI JÁNOS

A Középső

A Középső az Árpád úton volt, nem messze a Rákospalota-Újpest vasútállomástól. Két másik kocsmá, a 3 Diófa és a híres-nevezetes Brunovszky, a „Brunó” között félúton található rá, aki a szomszédját akarta oltani. Hajdanában, amikor még „igazi” kocsmák, nem csak mindenféle talponállók voltak Újpesten, a Középső is szebb napokat látott. Erről árulkodott hatalmas, mély pincéje és

nagy élelmiszer raktára, ami az „én időmben” már inkább csak egerek és patkányok kedvenc tartózkodási helyeként funkcionált. Valami azért megmaradt hírmondónak. Még működött a központi fűtés, Levendula bácsi, az üzletvezető, aki megszólalásig, sőt azon túl is hasonlított Kellér Dezsőre, talpig úriember, a régi kassza pedig gyönyörű volt. De a legfontosabb hírmondó a Középső feletti lakás volt. Ahol mi laktunk.

Kényszerből kerültünk mi ebbe a lakásba, aminek eredeti tulajdonosát a holokauszt idején megölték. Mivel anyám és szülei „csodával határos módon” megmaradtak – mindenki, aki megmaradt valamilyen csodának köszönhetően az életét –, de hatalmas házukat előbb kisajátították és „zsidó háznak” használták, aztán bombatalálat érte, majd kirabolták. Ami pedig megmaradt azt lebontották, mert Sztálin szobrot terveztek a helyére építeni. Másik lakást kellett valahogy keríteni. Nagyszüleim akkor képtelenek voltak erre. Ők nemrég értesültek arról, hogy elvesztették egyetlen fiúkat, és nem volt erejük ahhoz, hogy ilyesmiről gondoskodjanak. A feladat anyámra maradt, aki akkor 18 éves volt.

A lakás nagyon nagy és nagyon szép volt. A házat a később híressé vált modernista építész, Kollmann György tervezte, aki előbb itthon épített mindenféle remek épületet, majd '56-ban kivándorolt Ausztráliába. A stílus erősen hasonlított ahhoz, amit ma a legjobb újlípótvárosi házakat szemlélve szoktunk megcsodálni. Csak minden számossabb és nagyobb volt. Gondolom azért, mert Újpesten sokkal alacsonyabbak voltak a telekárak, meg talán az építkezés is. Hat nagyon nagy és még sok, különféle funkciójú kisebb szoba, három fürdőszoba, gardrób és tetővilágítás. Hogy hogyan lehetett egy ilyen lakást az ötvenes években fenntartani, azt én elképzelni sem tudom, mindenesetre apám fizetésének jelentős része erre ment el.

De most nem erről beszélek, hanem a Középső kocsmáról, aminek a mi első emeleti lakásunk valami tévedés folytán megmaradt csatolt része volt. Mint ahogyan családom nagy tévedése volt az is, hogy egy ilyen lakást az ötvenes években fenntartottak.

Gyerekkoromban nagyon élveztem a kocsmá közelségét. Szigorúan megtiltották nekem, hogy lemenjek, de én azért folyton leszökdöstem. Vártak rám a „haverok” (lám-lám, ez is egy héber szó, csak már nem is tudjuk), Gura bácsi és társai. Akiktől néha még egy pohár csodálatos málnaszörpöt is kaptam. Akiktől olyan remekül meg lehetett tanulni káromkodni. Amit csak a szüleim előtt nem tettem, de három évvel fiatalabb húgaimat alaposan kiokosítottam e téren. Képzelték csak el, amikor a vénlány Ilus né-

ninek, a gyerekorvosnak – aki mellett azért mindig valami „igazi” gyerekorvosra is szükség volt, ha valamelyik gyerek tényleg beteg lett –, végig kellett hallgatnia Kati húgom válogatott káromkodásait, amikor „szurit” próbált adni neki. Anyám majdnem elsüllyedt szégyenében.

Az obligát „csúnya beszédőtől” eltekintve a Középső egészen békés hely volt. Igazi lerészegedésre, verekedésre, bicskázásra nem tudok visszaemlékezni. Biztosan volt ilyen is, de én nem tudom felidézni. A legbotrányosabb „beszólás”, amire emlékszem, tőlem származott, amikor a nálam három évvel fiatalabb, vérszesen koraszülött húgaim világára jövetelét ekképpen panaszkodtam el Gura bácsinak: „Idejöttek ezek a dögök és elvették a szobámat!”

Nem volt minden újpesti kocsmá ilyen békés hely. Például a Brunó – legalábbis annak kocsmá része, mert az étterem még az ötvenes években is meglehetősen elegáns volt – nagy verekedésekről, késeleésekről vált híressé. Ugyanis a közeli vasútállomásról odajártak a vagonokat kirakodó „szenes trógerék”, akikkel azért bölcs ember nem bonyolódott elszámolási konfliktusba.

Nevezetesebb botrány a Középsőben csak akkor adódott amikor – a kocsmá legendárium szerint –, a szódás lova „megette a Trabantot”. Történt egyszer, hogy valaki, akinek szintén a Középsőben volt dolga, meg gondolatlanul a szódás kocsi elé parkolt. A ló meg tüstént kiharapott egy nagyobbacska darabot a Trabant hátuljából. Mi ebből a tanulság? Ne tessék zöld Trabanttal a szódás lova előtt parkolni!

De akkor én már nem laktam Újpesten. Erre az esetre is csak homályosan, mások elbeszélésének köszönhetően tudok visszaemlékezni. Arra viszont teljesen élesen emlékszem, hogy nők, legalábbis „rendes nők” nem léphették át a Középső küszöbét. Pedig havonta legalább kétszer, fizetési napokon, nehogy az „ember” eligya az egész keresetét, ide is elkísérték urukat és parancsolójukat. Ott álltak a feleségek szépen a Középső előtt. Az uruk meg kihozott nekik egy korsó, gyönyörűen habzó sört – természetesen „rövid” nélkül – hadd oltsák ők is a szomszójukat.

Rég volt, talán igaz sem volt. □

HIRMANN LÁSZLÓ

Zsoldos János

Zsoldos János, Újpest község egykori jegyzője édesapja nevét örökölte. Az idősebb Zsoldos János még a napóleoni háborúk idején, 1813-ban született. Apja református lelkész volt, aki fiát katonai pályára szánta. 1833 és '47 között a 19. gyalogezredben szolgált. Mikor a szabadságharc kitört, népfelkelőként csatlakozott a fiatal honvédsereghez. Onnan került a komáromi 204. honvédszászlóaljhoz, ahol 1849 augusztusától már százados volt. A vár megadásakor ő is mentesült a büntetés alól, így visszatérhetett családjához. Dányon élt, gazdasztként dolgozott, a pesti honvédegyet tagja volt. Siménfalvi Székely Margittal kötött házasságából 1863-ban született meg ifjabb Zsoldos János, jelen cikkünk alánya. A polgárosodó vidéki család sarja – aki, talán azért, hogy édesapjától megkülönböztesse magát – a runyai előnevet is használta, közigazgatási pályára lépett. Magyarásgtudata és református neveltetése az egész életét meghatározta. Átköltözött a Vác közelében található Csóvárra, ahol a falu jegyzője lett. Családot alapított, 1883-ban vette el Királymezei Ilonát, a püspökhatvani jegyző lányát. Házasságukból idővel három lány született: a legidősebb még Csóváron, a középső Püspökhatvanban, de a legfiatalabb, Márta 1895-ben már Újpesten. Akkoriban az édesapa a lassan már várossá terebélyesedő nagyközség jegyzője volt. 1893-tól bő évtizeden keresztül volt a hivatal előjárója, 1900-tól főjegyzői státuszban. Még Tanos Pál bíró idején kezdte helybeni tevékenységét, de a Millennium évétől már Lindt János bíró alatt szolgált. Ezek a századfordulós évek gyors és látványos fejlődést hoztak Újpest nagyközség számára. A modernizáció, a gyarapodás gerjesztéséből Zsoldos János jegyző is kivette a részét. Amikor például 1896-ban megépült az új vasútvonal Esztergom felől, a bejárásakor sürgősnek találta jelenteni, hogy „ezen szemlén néhány képviselőtestületi taggal maga fog részt venni”. Széles-

körü közéleti tevékenységet folytatott. Venetianer Lajost, az Újpesti izraelita hitközség főrabiját 1896-ban iktatták be hivatalába, amely eseményen a nagyközségi fogadóbizottság egyik tagja volt. Erről a korabeli sajtó így írt: „A kora délutáni órákban már nagy néptömeg tartotta megszállva a rákospalotai pályaudvar környékét, hol három rendező tartotta fenn a rendet. A fogadásra megjelent közönség tagjai sorában ott találjuk: Kemény Gusztáv főszolgabíró, Lindt János községi bíró, Zsoldos János községi főjegyzőt és Kolozsváry Gyula kerületi kapitányt. Harsogó éljenzés zúgott fel, midőn a vonat megérkezett, mely még lelkesebbé lett, midőn az ünnepelt a vasúti kocsi ajtajában megjelent. Kemény Gusztáv főszolgabíró volt az első, aki az érkezőt lendületes beszéddel a járás nevében üdvözölte, majd utána Lindt János bíró és Zsoldos János főjegyző a község nevében üdvözölték, kiknek az ünnepelt külön-külön mondott köszönetet a lelkes fogadtatásért”.

A főjegyzőnek a század végén oroszlanrésze volt az új községháza – a későbbi Városháza – megszületésében. Az új épület helyének kiválasztását vérmes képviselőtestületi és sajtóviták kísérték. Zsoldos János alighanem kiválóan érvelt, amikor a zöld területek beépítése ellen ágáló képviselőket meggyőzte. Így sikerült végül a mai István téri építési munkálatokat megkezdeni. Az építkezés helyi vállalkozók bevonásával jól haladt, olyannyira, hogy 1899-ben Beniczky Lajos alispán már meg is tekinthette az emelkedő falakat. Kísérője ezen látogatásakor Zsoldos jegyző volt. Utóbbinak elemi érdeke volt, hogy az épület mihamarabb elkészüljön, mert leendő szolgálati lakását is ott alakították ki. Eladdig a község biztosította számára a lakhatást. Kétezer-nyolcszáz korona havi fizetésén felül hatszáz koronát kapott lakbérre, további újabb hatszáz forint fűtési és világítási átalányra. Illek Vince plébános, községi képviselő javaslatára a község fejlesztése terén kifejtett érdemei elismeréseként az összesen négyezer koronát kitevő

apanázsát akkor sem csökkentették, amikor családjával beköltözött az újonnan épült korszerű városházára. Zsoldosnak valóban szügye volt az épület csinosítása, ezért igazán családodott lehetett, amikor bejelentette, hogy a székesfőváros mégsem adja el a lebontásra ítélt régi városháza toronyóráját, amelyet Újpest megvásárolt volna. Azóta is csak egy stilizált relief óra ékesíti az újpesti városháza homlokzatát. A városháza körüli viták később sem csitulak. A főjegyzőnek az egyházak vezetőivel gyűlt meg a baja. A református és a katolikus közösség prominensei egyaránt tiltakoztak az ellen, hogy templomaik közvetlen közelében – az új városháza földszintjén – kávéház, étterem nyíljon, ahol alkoholt is mérnek és ahol hangos vígasságokra is sor kerülhet. Mindannyian híveik hitéletének háborítatlanságát féltették. Zsoldos János azzal érvelt, hogy a kulturált szórakozás lehetőségeinek biztosítása közszükséglet, továbbá a háznak mihamarabb bevételt kell termelnie, hogy az építési költségek idővel megtérüljenek. Az ellenzéki sajtó is bírálta a főjegyzőt. „Ne a pillanatnyi jövőt, hanem az igazi jövőt tessék szem előtt tartani, és akkor nem lesz szüksége többé Zsoldos úrnak arra, hogy az István térnek teljes épségben való meghagyása sokkal fontosabb, mint a község ház jövedelmezőségének kérdése.” A főjegyző érvei végül hatottak a döntéshozókra, a szórakozóhelyek csak megnyitottak. 1900-ban azután végre sor került az új impozáns épület műszaki átadására, amelyen a jegyző a hivatal teljes tekintélyével vett részt: „Ennek alapján az ideiglenes átvétel Zsoldos főjegyző, Virág főmérnök, Hegedűs és Böhm műépítész, Hoffer mérnök által 1900. augusztus 22-én megtörtént s jegyzőkönyvileg megállapított, hogy az építési vállalkozó szerződési kötelezettségeinek eleget tett”.

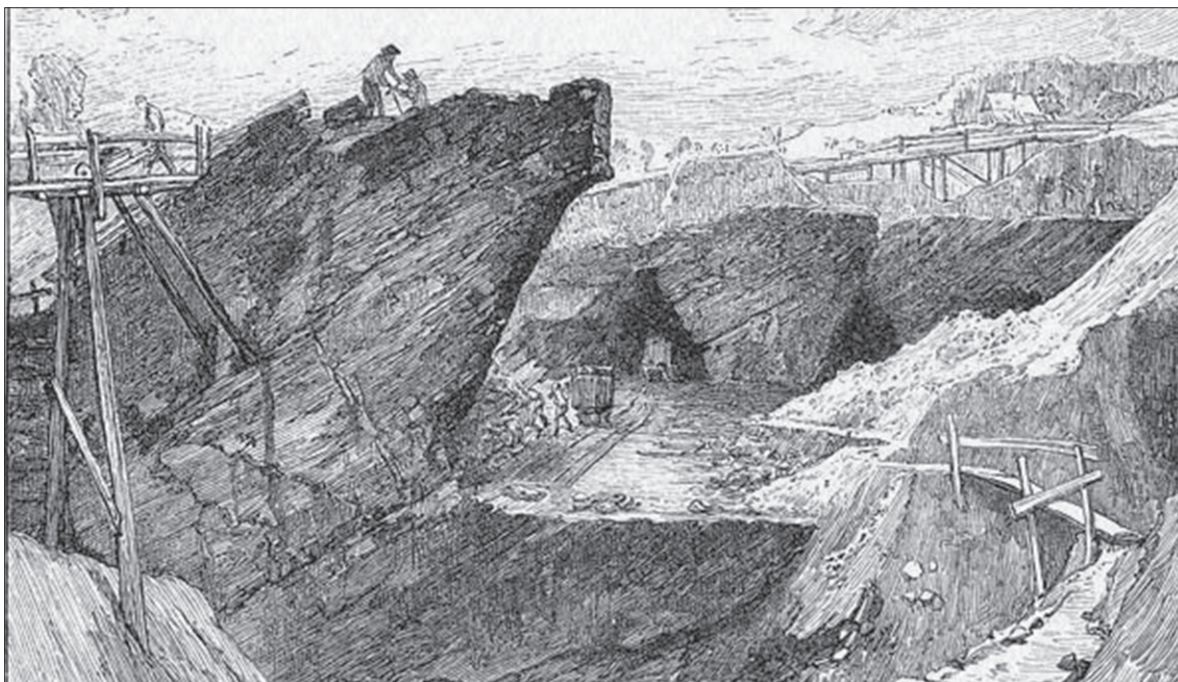
Zsoldos János korábbi érvelése hatott: „az ügykezelés menetének gyorsítása, annak helyes ellenőrzése és a jó közigazgatás szempontjából szükséges volt az épülő új község-házában jegyzői lakásról gondoskodni”. Családjával azonban nem sokáig élvezhette a szolgálati lakás komfortját. 1906-ban változás állt be a település vezetésében. Az új program – a várossá válás – új főbíróat kívánt. Lindt János tízévnnyi vezetői ciklust követően távozott,

hogy székét Ugró Gyulának adja át. Zsoldos Jánosnak is át kellett engednie hivatalát az új, helyettesítő jegyzőnek, Ráday Antalnak. Mikor egy bő évtizeddel később Babits Mihály jegyzeteket készített tervezett regényéhez, a Kárvavárhoz, ezt írta egy cédulára: „Ugró előtt bíró Lindt János. (Ugró Gyula 1907-ben lett polgármester.) Lindtet Zsoldos főjegyző kormányozta, mikor rezsimje megszűnt, egy ruháskosárnyi aktát elégetett”. Babits Zsoldos alakját végül álnéven sem emelte be a regényébe, a jegyzetét egy függőleges vonallal áthúzta.

Valóban, Zsoldos elhagyta Újpestet és rövidesen a gyöngyöstarjáni Kőszénbánya és Agyagárúgyár ügyvezető igazgatója lett. Új feladatköre, a bánya vezetése egészen más jellegű feladat volt, mint Újpest község hivatalának irányítása. Családjának kapcsolatai nem szakadtak meg Újpesttel, mivel sógora, Királymezey Béla egészen 1918-ig Újpest város tisztviselője volt. Zsoldos életének utolsó, gyöngyöstarjáni szakasza az 1920 májusában Budapesten bekövetkezett halálával véget ért.

Zsoldos János

Külszíni bányaművelés 19. század végi ábrázolása egy metszeten

Gyöngyöstarján, ahol Zsoldos János új feladatot talált, ma kétezzer fős község a Mátra déli lábánál, Gyöngyöstől 6 km-re, Nagyréde szomszédságában.

A Tarján patak völgyében fekvő települést 1275-ben említették először oklevélben, Tharian Maior és Minor néven. Mátyás idején a Széchényi családé volt, majd hamarosan mezővárossá fejlődött. A török korban sokat szenvedett a település, lakossága lecsökkent, de teljesen nem néptelenedett el. Lakossága a veszedelem elől a Mátra barlangjaiban lelt menedéket. A település pecsétje 1571-ből való: a Hubertus legendából ismert szarvas, agancsa közében egy kereszt. Az idővel újra gyarapodó község birtokosai a Forgách majd a Haller család lettek. Fellendülésében szerepet játszott a határában található, bányászható lignit, kőszén és agyag. A bányáról 1905-ből ezt lehet tudni: „Gyöngyöstarján község, Heves vármegyében. A bánya a vasúti állomástól 6 kilométerre fekszik. Tulajdonosa: dr. Polgár Sándorné Gyöngyösön, bérlője: Ernst és Nagy Gy. tarjáni. agyagipara. A nyers agyagot külfejtéssel régóta művelik. Használják téglá, fazekasárúk, főzőedények, tetőcserép és kőedénygyártásra.

Téglaégetéshez épített tábori kemenczét, tetőcserép és főzőedényekhez boltozott csehkemenczét és ezek fűtésére salgótarjáni szenet és tűzfát használnak. Évenként termelnek kb. 300,000 téglát, 500,000 tetőcserépet, 30,000 darab burkolattéglát, míg főző- és kőedényt csak újabb idő óta (kb. 8 év óta) készítenek. A téglá ára helyben (1894. évi adatok szerint) 28–36 K, a géptégláé 44–50 K, tetőcserép 22–24 K, burkolattégla 120–140 K. Fazekas nyersanyag egy kocsival 4 K. A téglá piaca: Gyöngyös, Hatvan és vidékén, a tetőcserép és burkolattégláé Heves, Gömör és Nógrád vármegyékben volt (1903)”.

A település korábban sokat szenvedett a Mátrából lerohanó patak villám árvizeitől, de 1989-es szabályozását követően ez a gond megszűnt.

Gyöngyöstarján ma elsősorban kiváló borairól ismert, de országos hírét a településre vezető híres vérszilva fasornak köszönheti, ami virágzás idején párját ritkító látvány. Ahogyan Európában is egyedülálló a közeli Kövesdomb pados, szalagos jáspis lelőhelyével. A helyi ásvány a zöld és a vörös árnyalataiban játszik. Zsoldos János bányagazgató nem ismerhette ezen kvarcféle féldrágakő mai piaci értékét. □

SZÖLLŐSY MARIANNE

„Hitvallásom: haladni a múlt megőrzésével, frissítésével kell”

Mészáros Kornél huszonnégy éven át volt a Magyarországi Baptista Egyház főtitkára, és a Magyar Baptisták Világszövetségének alapító elnökségi tagja. Részt vett a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa, és a Magyar Bibliatársulat munkájában. 2021-ig tartó közegyházi tisztsége mellett 2007-től az Újpesti Gyülekezet lelkipásztora.

– *Kérem, meséljen néhány szóval gyermekéveiről, ifjúkoráról!*

– 1960-ban Kispesten születtem. Szüleim Rákoscsabán laktak – édesanyám, Hermann Eszter onnan származott –, kisgyermek koromat ott töltöttem. Édesapám, Mészáros Sándor lelkész volt. Némi politikai oka is lehetett, hogy egy ideig polgári állásban dolgozott. 1968-ban Mátészalkára hívták, hogy ott folytassa lelkészi szolgálatát. Nehéz feladatot vállalt, az ottani kultúra egészen különbözött attól, amiben Pesten éltünk. Azt mondták, az Isten háta mögött vagyunk azon a vidéken.

A második osztály második félévétől már Mátészalkán végeztem az általános iskolát, majd a középiskolát is, a magas képzési színvonaláról ismert Gépészeti Szakközépiskola és Technikumban. Ott szereztem általános gépész végzettséget és elköteleződést a szakma iránt. Nagyon megszerettem a szerzőgépek világát, amelyek között az iparban használható szakmákat, az esztergálást, a marást is megtanultuk az akkori modern gépeken.

– *Mégsem a gépész szakmát választotta...*

– Emlékszem: a második osztályos környezetismeret munkafüzet végén, a belső lapon volt egy kérdés: Mi szeretnél lenni? A kipontozott vonalra azt írtam, hogy „baptista prédikátor”. Ez a „kitárulkozás” nem bizonyult sikeresnek, nem volt könnyű életem az iskolában, ahol nemcsak a gyerekek, de a tanárok is csúfoltak. A lelkész gyerekének akkoriban

ezt a keserű kenyeret is meg kellett kóstolnia. A középiskolában már sokkal felvilágosultabban fogadtak a tanárok. A négy év alatt számos gondolat megfordult a fejemben a pályaválasztás előtt, végül maradt az eredeti elképzelés: érettségi után a teológiára jelentkeztem.

– *Biztos vagyok benne, hogy felvették, de akkoriban a fiatalembereknek előfelvételi után a sorkatonaság következett.*

– 1979-et írtunk, mindjárt el is vittek lövészkatonának Lentibe. Két teljes év után szereltem le. Velünk, lelkész jelöltekkel egyszerre szolgáltatták le az időt, nem úgy, mint a többi főiskolással, egyetemistával. Hihetetlen, de Lentibe és Marcaliba vitték a teológusokat katonának, hogy kibabráljanak velük. Próbára tettek minket, de mi ott tanultuk meg az ökumenét. Az első este a körletben megfogtuk egymás kezét és elmondtuk a Mi-atyánkot... katolikus, református, evangélikus, baptista. Így szereztem nagyon sok jóbarátot.

A szakaszhoz huszonnégyen tartoztunk, de az előző, és az utánunk következő

Mészáros Kornél, az Újpesti Baptista Gyülekezet lelkipásztora

évben érkezett társaink is voltak ugyanannyian, szóval sorolhatnám a sok ismerőst.

Katonaidőm alatt szomorú esemény is történt. Édesapám közlekedési balesetben negyvenkilenc évesen elhunyt. Motorral járt, szívbeteg volt és valószínűleg rosszul lett, mielőtt egy teherautó elé került. Nehezen dolgoztam fel a halálát akkor, húszévesen.

– *A katonaság után hogyan indult el a civil életben?*

– Leszerelés után elkezdtem a teológiát. 1982-ben Kispesten segítő szolgálatot végeztem, és ott ismertem meg későbbi feleségemet, Klement Erikát. 1983-ban összeházasodtunk, de az iskola nem támogatta a döntésemet, ezért megélhetésünk biztosítása érdekében abbahagytam a tanulmányaimat. Visszatért az életembe a gépészet. Két évig dolgoztam Kispesten, az Elektromos Készülékek és Mérőműszerek Gyára (EKM) műszerlaborjában. Érdekes, izgalmas feladataim voltak, de végig bennem élt, hogy nem ez az én utam. Nagyon hasznossá vált azonban számomra, hogy megismertem, hogyan élnek az emberek a mindennapokban.

Újabb tragédia is ért bennünket, egy évvel esküvőnk után feleségem édesanyja is meghalt. És hogy milyen az élet? Apósom és az édesanyám fiatalkorukban jól ismerték egymást, sőt majdnem egy pár lettek, de a leánykérésre édesanyám nemet mondott. Később mindketten megházasodtak, gyermekeik születtek. Az élet több mint húsz évvel később ismét összehozta őket. Megözvegyültek, majd egymást erősítve összeházasodtak. Unokáiknak így csak egy nagymamájuk és egy nagyapájuk lett.

Istentisztelet az imaház nagytermében (Fotó: Kálmán János)

– *Ezt a szép történetet az élet írta. Végül hogyan talált vissza a teológiához?*

– 1985-ben folytattam a tanulmányaimat, és két év múlva végeztem. A lelkészi szolgálatot Komlón kezdtem 1987-ben. A bányászlakosság az ország sok területéről érkezett, ezért a városnak nem alakult ki egységes arculata. A gyülekezet sokrétűsége miatt igazi kihívást jelentett számunkra az emberi problémák megismerése a hat év során. 1993-ban Gyulára kaptam meghívást, ahol lényegesen nagyobb gyülekezet, és egy gyönyörű város várt. Egységes arculatú település, és igényes kulturális környezet vett körül bennünket. Az egyházkerületben először tanácsstag, kerületi titkár, majd elnök lettem a közben eltelt négyöt év alatt. 1997-ben az országos központ operatív vezetője, főtitkára egészségügyi okokból lemondott. Még alig múltam harminchét éves, amikor ideiglenes főtitkári megbízást kaptam, amiből huszonnégy év szolgálat lett. Emiatt Gyuláról a fővároshoz közelebb kellett költöznünk, mert ugyan egy évig hetente többször is ingáztam, de ez hosszú távon nem működött volna. Érdekes, hogy a hatéves ciklus itt is változást hozott, Fótra kaptam meghívást, majd ezt követte Újpest 2007-ben.

Az egyházvezetői tisztelet nem adtam fel, bár nem volt egyszerű. Naponta több órát töltöttem a Benczúr utcai irodában. Jelentős szervező munkát igényel az oktatási, szociális, gazdasági intézmények, ingatlanok kezelése, a szervezet összefogása. A Baptista Szeretet Szolgálat kuratóriumának is 25 éven át aktív részese voltam. A sok-sok feladatban – amit örömmel végeztem – segítséget jelentett, hogy a gyülekezet jó szívvel állt mellettünk.

– *A napi munkában nem okozott problémát, hogy a gyülekezete élén és az egyház felső szintjén is helyt kellett állnia?*

– Ez a kettős lét a helyi munkában sokat segített, mert rengeteg információ közvetlenül jutott el hozzám, és sokkal inkább tudtam, milyen hatások várhatók az életünkben. Benne voltam az egyházi élet forgatagában. Megtapasztalhattam, hogy országos szinten ugyan nem túl nagylétszámú az egyházunk, de a hatásunk jelentős. Népszámlálási adatok mutatják, hogy hazánkban körülbelül 18 000 személy vallja magát baptistának. Ez nem sok. A munkánkat segítő 1%-ot felajánlók száma

azonban közel háromszorosa ennek a számnak. Nyilván ez az oktatási, a szociális és a karitatív tevékenységünk elismertségének tudható be. Sokan mondják, hogy a munkát, amit a különböző válsághelyzetekben végzünk, azt támogatónak ítélik meg. Nagy örömünkre, tavaly ünnepeltük egyházunk magyarországi fennállásának 500. évfordulóját.

– *Az újpesti gyülekezet is ünnepelt az elmúlt évben. Az utóbbi időszakban miben változott a közösség élete?*

– A baptisták 1873-óta vannak jelen a településen, a gyülekezet 1880-ban alakult meg és 1901-ben lett önálló. Az első templomunk 1914-ben készült el. Gyülekezetünk szervezeti rendszere az elmúlt évtizedekben kiegyensúlyozottan működött, gyakorlatilag készen kaptam, amikor átvettem. Minden gyülekezet élete folyamatosan alakul, formálódik. Lelkészek jönnek és mennek, változó, hogy ki mennyi ideig szolgál, de mindegyikünk nyomot hagy maga után. Remélem én is hagytam a korábbi helyeken. Itt Újpesten már kialakult egy erős, nagyon jó gyakorlat. Az előttem szolgálatot teljesítő Újvári Ferenc, Révész Benjámin és Gerzsenyi László lelkesek nyomán nagy múlttal rendelkezik a helyi gyülekezet. Nehézségünk – és ezt ki kell mondani –, hogy öregsünk! Sok a szépkorú hölgy a gyülekezetben, akik létrehozták az Anna-kört, amelynek előképét egy evangéliumi történet adja: amikor Jézust fölvitték a templomba, ott találkozik az agg Simeonnal és a régóta özvegy Annával. A kör tagjai kéthetente találkoznak, lelki közösséget alkotnak. Sokan nem tudnak személyesen részt venni az istentiszteleten sem, nekik már a Covid előtt is online közvetítettük az összejöveleteket. A bezártság idején így már kicsit könnyebb dolgunk volt. Gödöllőn, a családi házukban berendeztünk egy filmvetítésre, vágásra, élőbeszédre alkalmas stúdiót. Néhányszor az üres templomban vettünk föl ének- vagy zeneszámot, amit bejátszottunk. Egy-egy adás alkalmával láttuk, hogy sokan bekapcsolódtak, nézték a műsort.

– *A modern technika alkalmazása bizonyára a fiatal generáció számára is vonzó. Milyen eszközökkel erősítik a belső összetartást?*

– Jelentős művészeti hagyományokkal rendelkezünk, sokan ismerik a kórusunkat és a harangzenekart, amelyek Újpest-szerte gyak-

ran adtak koncertet. Beharka Pál [Újpestért díjas, 2001] orgonaiskolájának lelkületét napjainkban Tóka Ágoston viszi tovább. Utakat keresünk a fiatalokhoz, különböző rendezvényekkel próbálunk kilépni a belterjességből. Bringás reggelit hirdettünk: a munkába kerékezők számára kávé, teát, pogácsát kínáltunk. Véradást, ismeretterjesztő előadásokat szervezünk. Tapolyai Emőke pszichológus a kamaszgyerekek szüleinek adott tanácsot. Nem az a cél, hogy más egyházaktól csábítsunk el híveket, megpróbálunk utat találni az egyházakon kívüliekhez.

Fontosnak érzem a mai tizenéves korosztály megszólítását, hogy megtaláljuk hozzájuk az utat, segíthessük döntéseiket. Ifjúsági csoportunk működik, vasárnapi iskolai foglalkozásokat tartunk. Egy éve egy fiatal lelkesi segítőtűnk Tóth András, aki a teológián is tanul, bíztuk meg az ifjúsági csoport vezetésével.

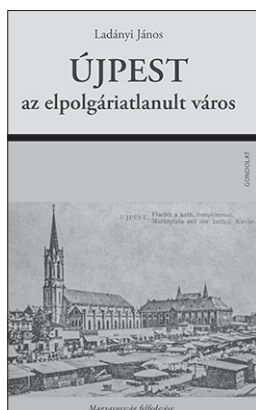
A személyes kapcsolatok erősítésére törekszünk buszos kirándulásaink megszervezésével. Ilyenkor két autóbust is megtöltenek a résztvevők. Jó hangulatú napokat töltöttünk már együtt, tavaly a Tátrába ötven-hatvan fővel szerveztünk túrát. Ezekkel a programokkal elsősorban a belső közösség építése a célunk.

„A korrallal haladni, Krisztusban maradni kell.” E mondás jegyében igyekszünk élni. Hitvallásom: a múlt megőrzésével kell frissíteni tevékenységünket. Bátorítjuk a fiatalokat, énekeljenek, hozzanak gitárt, modernebb dalokat, egyházzeneket.

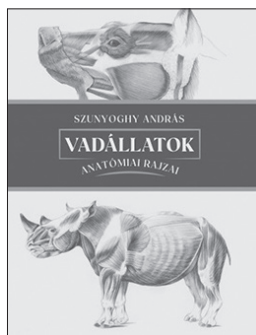
– *A közösség központi szerepet tölt be az életében, de tudom, hogy szerető család veszi körül.*

– Gyerekeink is fiatalon házasodtak, fiunk most harmincnégy, lányunk harmincöt éves. Mindkét családban három-három gyerek született, így hat unokának örülhetünk Erikával. A fiunk első gondolata volt, hogy ő is lelképítő lesz, elvégezte a teológiát, de végül fotográfus vált belőle. Lányunk bölcsész, anglistikát végzett a Miskolci Egyetemen, otthon tanítja az idegen nyelvet. Két unokánk, a tíz éves Lóci és a tizenkét éves Huba erősen újpesti kötődésű, az UTE-ban, illetve az országos korosztályos csapatban is hokiznak. Sok energiát, időt követel ez a sport tőlük és a családtól. A legkisebb unokáink is már ötévesek lesznek, kinőttek a babakorból. □

Könyvek Újpestről

Ladányi János szociológus utolsó kötete, az Újpest, az elporgáriatlanult város, az 1937 óta immár harmadszor életre hívott Magyarország felfedezése sorozatban jelent meg. A kötet szerkesztésekor már súlyos beteg szerző néhány friss írása mellé a korábbiakat rendezte tematikus sorrendbe. „Ebben a könyvben elsősorban arra vagyok kíváncsi, hogy az egymáshoz nagyon közel élő, meglehetősen heterogén városi közösség tagjai hogyan vélekednek saját magukról, szomszédjaikról és barátaikról” – írja Ladányi János, aki szülővárosát és családját szociológusi alapállásból, de személyes hangvétellő publicisztikákkal mutatja be. Az olvasó vele együtt követi a folyamatot, amely során a kertvendéglők, a mozik, a könyvesboltok és újságos pavilonok eltűnése nyomán nem maradt más, mint a panelrengeteg. A kötet archív fotóanyagát a Neogrády László Helytörténeti Gyűjtemény bocsátotta rendelkezésre.

Szunyoghy András Újpestért-díjas, számos művészeti és állami díjjal elismert grafikusművész legújabb könyve hatvan, zömében afrikai, kisebb részt európai, dél-amerikai és ausztráliai vadállat csontozatát és izomzatát ábrázolja és ismerteti. A kivételes pályájú szerző, édesapja révén – aki a Magyar Természettudományi Múzeum Emlős Osztályának vezetője és több magyar gyűjtőexpedíció résztvevője volt – már ifjú korában is tanulmányozhatta az állatok csontrendszerét és izomzatát. Az album az etológia amatőr kutatói, és a képzőművész pálya iránt érdeklődők számára egyaránt ajánlott olvasmány. Az MMA gondozásában megjelent kötet kapható a könyvruházakban.

Arany Horgony Díj

2023. december 10-én, az Újpesti Városvédő Egyesület évzáró ünnepségén Arany Horgony Díjjal tüntették ki Ipacs Lászlóné Magyarkúti Évát, az Újpesti Torna Egylet elnökségi tagját, sportszervezőjét valamint dr. Kőrös András nyugalmazott kúriai tanácselnököt, az Újpesti Közművelődési Kör elnökét.

Irodalmi elismerés

A Mészöly Miklós-díjat a Kossuth-díjas író születésnapján, január 19-én, szülővárosában, Szekszárdon nyújtották át Tompa Andreának. Az Újpesten élő író Sokszor nem halunk meg című regényéért vehette át az elismerést.

Szűcs János Díj

Február 26-án, az UTE Megyeri úti klubházában első ízben került sor az UTE az utánpótlásért Alapítvány Szűcs János Díjának átadására. A stadion megálmodójáról elnevezett elismerést az egykori elnök családtagjai alapították. Kitüntetésben részesült Sztojka Márk, az év legjobb utánpótláskorú labdarúgója és Laszip Gábor sporttörténész. Újpest várostörténeti írásaiért posztumusz díjat adományoztak Ladányi János szociológusnak.

Gyász hírek

2023. december 10-én, 74 éves korában elhunyt Ladányi János szociológus professzor. A neves újpesti felmenővel rendelkező tudós a társadalmi egyenlőtlenségek kutatójaként szerzett nemzetközi hírnevet. Az utóbbi években lapunk rendszeres szerzője volt.

2023. december 18-án elhunyt Dózsa László színész, az Újpest Színház korábbi művészeti vezetője és főrendezője, Újpestért díjas, Budapest díszpolgára. Az érdemes és kiváló művész január 12-én, a Fiumei úti sírkertben kísérték utolsó útjára.

2024. február 4-én, 74 éves korában elhunyt Lebovits György, nyugalmazott rendőrnyomozó, egykori önkormányzati képviselő, Újpest ismert hobbifotósa, a helyi események megörökítője. 2023-ban Újpest Önkormányzata Elismerő Oklevelével tüntette ki. Február 11-én a Kozma utcai izraelita temetőben helyezték örök nyugalomra.